

Nr 124

Kungl. Maj:ts proposition angående organisation m. m. av försvarets materielverk; given Stockholms slott den 24 september 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro

CARL GUSTAF

SVEN ANDERSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

På grundval av försvarets materielanskaffningsutrednings delbetänkande (Ds Fö 1970:12) Materielanskaffning för försvaret läggs i propositionen fram förslag om organisation i stort av försvarets materielverk.

Verket föreslås bli indelat i en enhet för central planering och fem huvudavdelningar. Tre av huvudavdelningarna har huvudsakligen anskaffnings- och underhållsuppgifter och benämns huvudavdelningen för armémateriel, huvudavdelningen för marinmateriel och huvudavdelningen för flygmateriel. De motsvaras närmast av de nuvarande armé-, marin- och flygmaterielförvaltningarna. I huvudavdelningen för armémateriel ingår huvuddelen av den nuvarande intendenturmaterielförvaltningen. Huvudavdelningen för drifttjänst svarar för förplägnad, förrådsverksamhet och verkstadsdrift inom krigsmakten. Huvudavdelningen för administration motsvarar närmast den nuvarande administrativa avdelningen. Till huvudavdelningen har förts samman all s. k. normalieverksamhet inom materielverket, dvs. standardiserings-, materielregistrerings- och publikationsverksamhet m. m.

I propositionen föreslås omlokalisering av ca 500 anställda från storstockholmsområdet till andra orter, varav ca 400 till karlstadsområdet.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen — Regenten i statsrådet på Stockholms slott den 24 september 1971.

Närvarande: statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *organisation m. m. av försvarets materielverk* och anför.

Inledning

Försvarets materielverk (FMV), som svarar för den centrala ledningen av tyg- och intendenturmaterielförvaltningen, bildades den 1 juli 1968. Materielverket övertog ansvaret för den verksamhet som hade bedrivits vid förutvarande armé-, marin- och flygförvaltningarna samt försvarets intendenturverk och försvarets förvaltningsdirektion. Till grund för omorganisationen låg bl. a. betänkanden av 1964 års tygförvaltningsutredning och försvarets materielförvaltningsutredning 1966 (SOU 1966:11 och Ds Fö 1967:13).

Materielverkets organisation fastställdes genom beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968:107, SU 1968:106, rskr 1968:234) och har sedan dess ändrats inom verkstads- och förrådsområdet. Efter beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:110, SU 1970:110, rskr 1970:276) inrättades sålunda den 1 juli 1970 två nya avdelningar, en för verkstadsledning och en för förrådsledning i central instans.

Vid omorganisationen år 1968 skapades en gemensam verksledning, som bl. a. övertog försvarets förvaltningsdirektions samordnande uppgifter. Några större förändringar med avseende på den inre organisationen och arbetsformerna inom huvudenheter genomfördes inte. I prop. 1968:107 ansåg jag mig med hänsyn bl. a. till vad som hade framkommit vid remissbehandlingen av materielförvaltningsutredningens betänkande inte böra föreslå längre gående förändringar i förvaltningsorganisationen, förrän sakorganens verksamhet i sin helhet hade undersökts.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag i juni 1968 fem sakkunniga¹ för att utreda organisationen av anskaffningsverksamheten och därmed sammanhängande funktioner m. m. inom försvarets

¹ Riksdagsmannen Gunnar Gustafsson, ordförande, generaldirektören Åke Sundén, departementsrådet Jan Nilsson, generalmajoren Gunnar Eklund och bruksdisponenten Carl Sebardt.

materielverk. Syftet med utredningen var att mot bakgrund av tidigare utredningar få underlag för att bedöma vilken organisationsform som på sikt är den för materielverket mest lämpade. Utredningen skulle emellertid inte begränsas till enbart materielverkets arbetsområde utan även behandla det till försvarets forskningsanstalt knutna försvarets teletekniska laboratorium samt materielanskaffningsfunktionen vid fortifikationsförvaltningen och försvarets sjukvårdsstyrelse. I oktober 1969 fick de sakkunniga vidare uppdraget att i samband med organisationsöversynen ingående pröva, vilka delar av materielverket som kunde komma i fråga att förläggas utanför storstockholmsområdet.

De sakkunniga, som antog benämningen försvarets materielanskaffningsutredning (UMA), avlämnade i december 1970 delbetänkandet (Ds Fö 1970:12) Materielanskaffning för försvaret, som innefattade förslag till organisation av anskaffningsverksamheten m. m. vid försvarets materielverk. Betänkandet redovisar utredningens undersökningar av materielverkets organisation och lokalisering samt försvarets teletekniska laboratorium medan verksamheten vid fortifikationsförvaltningen och försvarets sjukvårdsstyrelse avses behandlas i en senare etapp. Detta har varit möjligt eftersom dessa frågor inte bedöms påverka organisationen i stort inom materielverket.

Parallellt med materielanskaffningsutredningens arbete har materielverket på Kungl. Maj:ts uppdrag utrett frågan om organisation av den s. k. normalieverksamheten. I detta begrepp innefattas ett antal servicefunktioner som har anknytning till anskaffningsverksamheten, exempelvis standardisering, materielregistrering och publikationstjänst. Verket avlämnade i november 1970 förslag i denna fråga. Förslaget har remissbehandlats i vanlig ordning. Som ett led i de fortsatta undersökningarna av materielverkets organisation har jag vidare efter Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat sakkunniga för att utreda personalens sammansättning inom verket. 1968 års personalkategoriutredning (Fö 1969:16). Utredningen beräknas lägga fram sina förslag senast våren 1972.

Efter remiss har yttranden över materielanskaffningsutredningens betänkande avgetts av överbefälhavaren — efter hörande av försvarsgrenscheferna — försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt, civilförsvarsstyrelsen, försvarets rationaliseringsinstitut, flygtekniska försöksanstalten, statskontoret, riksrevisionsverket, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, förenade fabriksverken, 1968 års personalkategoriutredning, Sveriges Industriförbund, Teleplan AB, personalorganisationerna vid Teleplan AB, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO-S), Statstjänstemännens Riksförbund (SR), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) och Svenska Teknologföreningen. LO hänvisar i sitt yttrande till ett av Statsanställdas Förbund avgivet yttrande. I frågan om utflyttning av delar av materielverket från stockholmsregionen har särskilda yttranden avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen samt länsstyrelserna i Stockholms, Skaraborgs, Värmlands och Östergötlands län. Vidare har Älvsbyns kommun avgett

en skrivelse med synpunkter och önskemål angående lokalisering till kommunen.

Nuvarande organisation m. m.

Av försvarets centrala förvaltningsmyndigheter har försvarets materielverk i huvudsak till uppgift att svara för ledningen i central instans av materieförvaltningen inom tyg- och intendenturområdena. Materieförvaltande uppgifter i mindre skala har även försvarets sjukvårdsstyrelse och fortifikationsförvaltningen, sjukvårdsstyrelsen beträffande sjukvårdsmateriel och läkemedel och fortifikationsförvaltningen beträffande fortifikationsmateriel.

Verksamheten vid materielverket är fördelad på fem huvudenheter. Fyra av dessa motsvarar i stort de tre förutvarande försvarsgrensförvaltningarna och intendenturverket som vid omorganisationen 1968 gick upp i den nya organisationen under benämningarna armématerieförvaltningen, marinmaterieförvaltningen, flygmaterieförvaltningen och intendenturmaterieförvaltningen. I den femte huvudenheten, administrativa avdelningen, inrymdes gemensamma lednings- och stödfunktioner för verket.

Materielverkets nuvarande organisation framgår av en tablå som torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Materielverkets uppgifter

Materielverket är central förvaltningsmyndighet för tyg- och intendenturmaterieförvaltningen vid krigsmakten. Enligt gällande instruktion (1968:387) åligger det verket att för krigsmakten anskaffa materiel och andra förnödenheter inom verkets verksamhetsområde samt tillse att förnödenheterna är ändamålsenliga och brukbara och förvaras på lämpligt sätt. Vidare skall verket bl. a. följa den tekniska utvecklingen inom sitt verksamhetsområde, bearbeta insamlat material och tillhandahålla upplysningar i detta hänseende, framställa publikationer och blanketter för krigsmakten samt vara centralorgan för standardiseringsverksamheten inom krigsmakten.

Materielverket anskaffar materiel m. m. för ca två miljarder kr. årligen. Verket har dessutom det tekniska och ekonomiska ansvaret på central nivå för befintlig materiel vars värde uppgår till mångfaldigt högre belopp.

Ledning

Materielverket leds av en styrelse. Ledamöter av denna är generaldirektören, som är styrelsens ordförande, och minst sex andra ledamöter som Kungl. Maj:t utser särskilt.

Chef för var och en av armé-, marin-, flyg- och intendenturmaterieförvaltningarna är en militär eller civilmilitär tjänsteman eller en överdirek-

tör. Chef för administrativa avdelningen är en överdirektör.

Ledningsuppgifterna har i den nuvarande organisationen delats upp mellan verksledningen (styrelse och verkschef) och linjeorganisationen. Verksledningens beslut berör i första hand överordnade funktioner som samordning och planering för verket som helhet, vissa prioriteringar samt vissa personalfrågor. Inom ramen för olika ledningsfunktioner — planering, organisation och samordning — har uppgifterna fördelats enligt följande.

Planeringsuppgifterna har delats upp på teknisk planering och ekonomisk planering. Dessa båda typer av planering finns företrädde inom hela organisationen från verksledningen till sektionsnivån.

Organisationsuppgifterna är för hela verket samlade till en gemensam organisationsbyrå som handlägger huvudsakligen organisationsutveckling inom verket, datasystemfrågor och vissa anslagsfrågor.

För handläggning av *personalfrågor* — utom disciplin- och säkerhetsfrågor — och personalplanering m. m. finns en särskild personalbyrå.

Samordningsuppgifter löses på flera nivåer. För inköps- och industrisamordning samt för underhållssamordning finns särskilda enheter inom verkets centralplanering. Vissa samordningsfrågor handläggs även av enheterna för teknisk planering och ekonomisk planering inom centralplaneringen.

Vissa allmänna ledningsuppgifter som t. ex. utarbetande av förvaltningsföreskrifter, handläggning av disciplinmål m. m. har förts samman till den för verket gemensamma kanslibyrån. Dess allmänna enhet är dessutom kansli åt styrelsen och verkschefen.

I den nuvarande organisationen är de ledningsuppgifter som faller på verksledningen samlade till den administrativa avdelningen.

Huvudenheternas organisation och uppgifter

Armé-, marin- och flygmaterielförvaltningarna är i stort likformigt organiserade. De svarar var och en inom sitt område i huvudsak för anskaffning och underhåll av materiel — med undantag av intendenturmateriel — för resp. armén, marinen och flygvapnet. Enligt verksledningens bestämmelse handlägger de dessutom ärenden rörande förnödenheter för de andra försvarsgrenarna.

Intendenturmaterielförvaltningen har en organisation som i stort överensstämmer med försvarsgrensmaterielförvaltningarnas. Förvaltningen svarar för anskaffning, underhåll och förvaring av intendentur- och veterinärmateriel samt intendenturförnödenheter i övrigt för krigsmaktens behov. Under chefen för enheten lyder t. v. den för verket gemensamma förrädsavdelningen.

Administrativa avdelningen handlägger för verket gemensamma uppgifter rörande planering, samordning, organisation, rationalisering och databehandling samt juridiska och juridisk-administrativa ärenden, personalärenden, kamerala ärenden och ärenden rörande expeditions-tjänst m. m. Verksamheten är fördelad på centralplanering, centralexpe-

dition och fyra byråer, nämligen kanslibyrån, personalbyrån, kameralbyrån och organisationsbyrån. Under chefen för enheten lyder t. v. den för verket gemensamma verkstadsavdelningen. Till organisationsbyrån är knutna statens transportkontor, materielverkets dataenheter och försvarets klassifikationscentral.

Vid de fyra materieförvaltningarna är verksamheten organisatoriskt uppdelad på planeringsorgan, sakorgan och funktionella organ. Under förvaltningscheferna lyder avdelningar och i vissa fall fristående byråer. Avdelningarna är indelade i byråer som i sin tur har en indelning i sektioner.

Den *tekniska beredningsverksamheten* (sakverksamheten) är inom de olika förvaltningarna uppdelad på materielområden enligt följande.

Armématerieförvaltningen

Vapenavdelningen	– vapen med eldledningsutrustningar och ammunition samt vissa frågor ang. arméns robotar
Fordonsavdelningen	– motordrivna fordon inkl. stridsfordon samt fältarbetsmateriel
Elektroavdelningen	– stridslednings- (radar-), sambands- och elkraftmateriel

Marinmaterieförvaltningen

Vapenavdelningen	– vapen för fartyg och kustförsvar, vissa frågor angående marinens robotar, specialammunition för sjömål, eldlednings- och stridsledningsmateriel samt sambandsmateriel
Skeppsbyggnadsavdelningen	– fartyg

Flygmaterieförvaltningen

Flygplanavdelningen	– flygplan med vapen och ammunition (utom robotar) samt övrig utrustning för flygplan
Elektroavdelningen	– stridslednings- och sambandsmateriel (ej flygplaninstallerad)
Robotavdelningen	– robotar för krigsmakten

Intendenturmaterieförvaltningen

Materielbyrån	– beklädnads- och förläggningsmateriel
Livsmedelsbyrån	– livsmedel och förplägnadsmateriel
Drivmedelsbyrån	– drivmedel och drivmedelsmateriel

Underhållsverksamheten bedrivs inom armé- och flygmaterieförvaltningarna vid underhållsavdelningar. Vissa underhållsfrågor handläggs dessutom vid armématerieförvaltningens sakavdelningar. Inom marinmaterieförvaltningen finns inte någon motsvarighet till de andra förvaltningarnas underhållsavdelningar. Försöksvis handläggs där allmänna underhållsärenden vid en underhållsenhet med ett fåtal anställda.

Inköpsverksamheten bedrivs inom armé-, marin- och flygmaterieförvaltningarna vid särskilda inköpsavdelningar. Inom intendenturmaterieförvaltningen är den uppdelad på byråerna. Verksamheten samordnas

inom materielverket genom centralplaneringens försorg.

Kontrollverksamheten bedrivs inom armé- och marinmaterieförvaltningarna avdelningsvis, medan den på flygmaterieförvaltningen är uppdelad på byråerna. Viss samordning sker inom huvudavdelningarna, exempelvis vid armématerieförvaltningen genom kontrollplaneringens försorg.

Provningsverksamheten bedrivs vid enheter som ingår i resp. avdelning.

Normalieverksamheten bedrivs vid armé-, marin- och flygmaterieförvaltningarna i normaliebyråer och i intendenturmaterieförvaltningen i en normaliesektion. Dessa enheter är direkt underställda resp. förvaltningschef.

Personalstyrkan vid materielverket uppgår till sammanlagt ca 4 400 personer.

Försvarets teletekniska laboratorium

Försvarets teletekniska laboratorium ingår organisatoriskt i försvarets forskningsanstalt. Verksamheten omfattar huvudsakligen provning och värdering för försvarets räkning av teletekniska komponenter, apparater och system samt forskning rörande tillförlitlighet och tillgänglighet hos materiel och system. Finansieringen sker främst genom årsanslag, bidrag och beställningar. Totalbudgeten under budgetåret 1969/70 uppgick till ca 3,8 milj. kr. Materielverket bidrog med 68 %.

Laboratoriet har ca 50 anställda fördelade på en standardiseringssektion, en typprovningsssektion och en driftsäkerhetssektion.

Lokalisering

Materielverket är f. n. till inemot en fjärdedel förlagt till orter utanför stockholmsområdet. Av större enheter som är lokaliserade utanför detta område kan nämnas provningscentralen (Karlsborg och Marma), marinens centrala förråd (Eskilstuna), försökscentralen (Malmslätt), flygmaterieförvaltningens förrådsbyrå (Arboga) och de båda robotförsöksenheterna (Karlsborg och Vidsel).

Verkets lokalisering i stort framgår av följande tabell som visar antalet anställda inom verket och deras fördelning på verkets lokaler i byggnaden Tre Vapen, inom stockholmsområdet i övrigt och utanför storstockholmsområdet.

Som framgår av tabellen har de tre försvarsgrensförvaltningarna och administrativa avdelningen sin verksamhet till väsentlig del förlagd till Tre Vapen. En stor del av deras personal är dock uppdelad på ett antal platser i Stockholm, Solna, Lidingö och Sundbyberg. Intendenturmaterieförvaltningen har sin verksamhet förlagt till lokaler i Solna.

Huvudenhet	Tre Vapen	Övriga stock- holms- området	Landet i övrigt	Summa
Armématerielförvaltningen	530	400	140	1 070
Marinmaterielförvaltningen	335	240	25	600
Flygmaterielförvaltningen	320	680	760	1 760
Intendenturmaterielförvalt- ningen (inkl. förrådsav- delningen)	100	290	35	425
Administrativa avdelningen (inkl. verkstadsavdelningen)	330	150	65	545
Summa	1 615	1 760	1 025	4 400

Utredningens överväganden och förslag

Materielförvaltningens roll i försvarets verksamhet

Måluppfyllelsen inom det militära försvaret hänger enligt utredningen främst samman med krigsförbandens kvalitet och kvantitet. Anskaffning och underhåll av materiel, anställning och utbildning av fast anställd personal, utbildning av värnpliktiga, samtrimning av förband, krigs- och mobiliseringsförberedelser, befästningsarbeten m. m. utgör en sammanhängande verksamhet. Alla de olika delarna måste enligt utredningen vara nära samordnade och avvägda mot varandra.

Utredningen anför vidare att materielförvaltningen ytterst styrs av statsmakternas säkerhetspolitiska avvägningar och övriga ramvillkor samt av överbefälhavarens operativa planläggning. Materielförvaltningen utgör en del av förbandsproduktionen. Den måste därför bedrivas i nära anslutning till förbandsproduktionens övriga delar, vilket kräver ett kontinuerligt samarbete med berörd försvarsgrenschef.

Materielen produceras i industrin som även i huvudsak svarar för erforderligt utvecklingsarbete. Den anskaffade materielen förvaras och hålls i beredskap av regionala och lokala förvaltningsmyndigheter eller är utlämnad till förband.

Utredningen erinrar om att överbefälhavaren i vissa avseenden har direktiv- och anvisningsrätt gentemot de centrala ämbetsverken, medan försvarsgrenscheferna har anvisningsrätt. Med direktiv och anvisningar från överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna som underlag skall materielverket i sin egenskap av central förvaltningsmyndighet för tyg- och intendenturförvaltningen vid krigsmakten svara för hela materielförvaltningsverksamheten. Verket har därvid att samarbeta med sidoordnade förvaltningsmyndigheter inom försvaret, främst fortifikationsförvaltningen, sjukvårdsstyrelsen, försvarets civilförvaltning och försvarets forskningsanstalt samt vissa civila myndigheter. För detta krävs enligt utredningen resurser och kompetens att följa upp och bedöma den militärtekniska utvecklingen och att omsätta denna i modern materiel. Vidare krävs en organisation med lämpligt utformade kontaktytor mot programmyndigheter, industri, samarbetande centrala myndigheter samt

regionala och lokala myndigheter. Med dessa krav tillgodosedda blir verket enligt utredningen en förmedlare med självständigt tekniskt och ekonomiskt ansvar mellan användarna och industrin.

Principlösning

Med hänsyn till det stora antal alternativ, som med ledning av tidigare utredningar bedömdes aktuella, har utredningen valt att behandla organisationsfrågan i två steg. I ett första steg genomfördes en översiktlig granskning och bedömning av tänkbara organisationsalternativ för att få fram ett begränsat antal alternativ som i nästa steg kunde prövas och utvärderas ingående.

Utredningen fann i det första steget att en renodlad funktionell organisation av materielverket var ett olämpligt alternativ, även om vissa delar av verksamheten med fördel skulle kunna organiseras funktionellt. Huvuddelen av de undersökta alternativen kunde hänföras till gruppen produktgrupporganisationer. Skillnaderna låg närmast i de principer som var vägledande vid produktgruppernas bildande. Utredningen fann att följande två huvudlinjer borde bli föremål för ingående prövning, nämligen

- produktgrupporganisation med produkterna sammanförda efter materielslag,
- produktorganisation med produkterna sammanförda efter huvudanvändare.

I det andra steget utarbetades olika förslag till hur i första hand den tekniska beredningsfunktionen skulle organiseras. Därvid undersöktes olika lösningar att indela produkterna i grupper och hur andra funktioner såsom inköp, underhåll och kontroll påverkades av detta. I samband med dessa undersökningar studerades samhörigheten mellan olika produkter. Utredningen har använt begreppet samhörighet som ett uttryck för behovet av en sammanhållande chef. Är samhörigheten stark mellan två materielslag, anses detta innebära att materielen bör anskaffas av samma organisationsenhet. Utredningen har arbetat med bl. a. följande typer av samhörighet, nämligen

- teknisk systemsamhörighet,
- teknologisk samhörighet och
- taktisk-organisatorisk samhörighet.

Teknisk beredning

Följande tre alternativ för teknisk beredning i samband med tygmaterielanskaffning har ingående prövats av utredningen.

Alternativ 1

Materielen sammanförd i produktgrupper med beaktande av i första hand teknologisk samhörighet.

Alternativet innebär att följande sju sakenheter är direkt underställda verksamheten, nämligen en fordons-, en fartygs-, en flygplan-, en vapen-, en robot-, en stridslednings- och en sambandsenhet.

Alternativ 2

Materielen sammanförd i produktgrupper med beaktande av i första hand teknisk systemsamhörighet.

Alternativet innebär att följande fyra sakenheter är direkt underställda verksamheten, nämligen huvudavdelningarna för vapen—fordon, fartyg, flygplan och stridsledning—samband.

Alternativ 3

Materielen sammanförd i produktgrupper med beaktande av i första hand huvudanvändare, dvs. taktisk — organisatorisk samhörighet. Alternativet innebär att följande tre sakenheter är direkt underställda verksamheten, nämligen huvudavdelningarna för armémateriel, marinmateriel och flygmateriel.

Materielverket kan enligt utredningen inte jämföras med en industri. Inom verket skall som regel inte bedrivas någon konstruktionsverksamhet och inte heller någon tillverkning. Verket skall medverka i stabernas studieverksamhet, upprätta specifikationer och definiera produkterna för industrin samt följa upp och styra utveckling och utprovning samt slutligen kontrollera de produkter som industrin levererar. Därtill kommer att den materiel som verket anskaffar representerar en teknologisk bredd, som torde vara unik inom landet.

Verket måste således enligt utredningen primärt inrikta verksamheten på att utarbeta optimala specifikationer för materielen och överlåta åt industrin att lösa konstruktionsproblem.

Både vid de försvarsmaterielanskaffande myndigheterna och industrin ställs allt större krav på systemutformning och systemsamordning. Utredningen har därför funnit, att även om det i en del avseenden är vissa fördelar med en teknologisk samordning, så innebär en organisation enligt principerna för alternativ 1 att ledning, samordning och systemanpassning av de komplicerade och dyrbara projekten försämrats, vilket kan medföra avsevärda och ej överblickbara konsekvenser beträffande kostnader, tider och prestanda med allvarliga störningar av krigsmaktens utbildningsverksamhet och minskad försvarseffekt som följd.

Utredningen har därför kommit till den slutsatsen att en organisation enligt alternativ 1 — produktgrupporganisation på basis av teknologisk samhörighet — är olämplig för materielverket. Med hänsyn till utvecklingen mot allt mer komplicerade tekniska system bedömer utredningen att denna organisation inte heller kommer att visa sig lämplig i framtiden.

Utredningen anser att alternativen 2 och 3 är klart överlägsna

alternativ 1, främst beroende på att de ger väsentliga fördelar beträffande teknisk systemsammanhållning och projektsamordning av viktiga och kostnadskrävande system. Detta förhållande återverkar också enligt utredningen på bedömningen av möjligheterna till effektiv ledning och anpassning till programbudget samt externt samarbete med staber, industri, regionala och lokala myndigheter, allt i en för alternativ 2 och 3 gynnsam riktning.

Utgångspunkterna för alternativen 2 och 3 – organisationer på basis av teknisk systemsamhörighet resp. taktisk-organisatorisk samhörighet – ger enligt utredningen två organisationer som uppvisar väsentliga skillnader endast inom stridslednings- och sambandsområdet. Alternativ 2, där huvuddelen av denna materiel har förts samman i en särskild huvudavdelning, bedöms ha vissa fördelar genom att samordningen mellan krigsmaktens olika stridslednings- och sambandssystem underlättas. Enligt utredningens uppfattning bör det emellertid finnas goda möjligheter att åstadkomma en motsvarande samordning även i alternativ 3. Fördelarna med alternativ 2 uppväger därför inte nackdelarna. Bl. a. skulle skapandet av ytterligare en huvudavdelning försvåra kontakterna med försvarsgrensstaberna samt regionala och lokala myndigheter.

Utredningen framhåller att den vid kontakter med industrin har erfarit att en basorganisation som kan lösa ålagda uppgifter utan att tillfälliga projektledningsorgan behöver skapas annat än i undantagsfall framstår som den mest ändamålsenliga ur såväl försvarets som industrins synvinkel. Dessa synpunkter blir enligt utredningen bäst tillgodosedda i alternativ 3.

Utredningen föreslår att materielverkets sakorgan för tygmaterielan-skaffning organiseras med beaktande av i första hand huvudanvändare, vilket innebär en organisation som i sin principiella uppbyggnad har stora likheter med den nuvarande.

Övrig verksamhet

I samband med övervägandena om den tekniska beredningsverksamheten har utredningen undersökt hur andra funktioner påverkas och hur de skulle kunna placeras in i organisationen. Även i det valda alternativet kan dock olika lösningar tänkas för vart och ett av de aktuella verksamhetsområdena. Utredningen har också redovisat sådana förslag och kommit fram till följande slutsatser.

Intendenturverksamheten bör t. v. alljämt vara samlad i en enhet som tillsammans med *förråds-* och *verkstadsenheterna* bör föras samman till en enhet – huvudavdelningen för drifttjänst – direkt under verksamheten.

Försvarets teletekniska laboratoriums nuvarande organisatoriska anknytning till försvarets forskningsanstalt bör behållas i avvaktan på resultatet av pågående utredning om inriktningen av den framtida försvarsforskningen.

Materielverkets *provningsorgan* bör föras samman till en enhet –

huvudavdelningen för provning — direkt under verksledningen. I enheten bör ingå nuvarande provningsorgan i Malmslätt, Karlsborg och Vidsel samt en teleprovningcentral och en planeringsenhet. En sådan lösning har enligt utredningen ett flertal fördelar i förhållande till nuvarande uppdelade organisation, bl. a. ger den möjlighet till en samlad överblick över provningsresurserna och därmed också goda förutsättningar för att samordna och utnyttja resurserna effektivt. Utöver de renodlade provningsorganen föreslår utredningen att den av materielverket föreslagna gemensamma *normalieenheter* placeras in i huvudavdelningen för provning.

Inköpsverksamheten bör enligt utredningen vara organiserad med en enhet i var och en av de tre tygmaterielanskaffande huvudavdelningarna och en särskild enhet för samordningsfrågor i verkets centralplanering. Utredningen har funnit det vara en förutsättning för en effektiv anskaffningsverksamhet att ett nära samarbete mellan inköpsorganen och sakorganen säkerställs. Detta sker enligt utredningen bäst med den föreslagna organisationen.

På motsvarande sätt föreslås *underhållsverksamheten* bedrivas vid en underhållsenhet i var och en av de tygmaterielanskaffande huvudavdelningarna. Som skäl för denna lösning framhåller utredningen bl. a. att kostnadsbesparingar inom underhållsområdet främst uppnås genom att man anskaffar materiel som är funktionssäker och lätt att underhålla samt minskar reparations- och översynsfrekvenser. Möjligheter till nära samarbete mellan sak- och underhållsorgan är därvid av största betydelse.

I detta sammanhang föreslår utredningen att *teleunderhållskontoret*, som f. n. är anslutet till administrativa avdelningen, utgår ur organisationen.

Med hänvisning bl. a. till att utvecklingen leder till att *kontrollverksamhet* kommer att behövas redan under anskaffningsprocessens tidigare skeden föreslår utredningen att en kontrollenhet inrättas i var och en av de tygmaterielanskaffande huvudavdelningarna. Härigenom säkerställs kontaktvägarna till sakorganen och genom tillämpning av särskilda samordningsregler kan de lämpligaste formerna för kontrollverksamheten erhållas.

Ledning

Verksledningens stabsorgan — *centralplaneringen* och *kanslibyråns allmänna enhet* — ingår i den nuvarande administrativa avdelningen. Denna organisatoriska placering har enligt utredningen visat sig mindre ändamålsenlig. Genom att i praktiken låta dessa enheter arbeta direkt under verksledningen har extra föredragningar kunnat undvikas och härigenom har tidvinster och minskad risk för dubbelarbete uppnåtts. Enligt utredningens uppfattning bör de nämnda enheterna frigöras från administrativa avdelningen och bilda fristående enheter direkt under verksledningen. Inom centralplaneringen bör dessutom skapas resurser för samordning av vissa forskningsfrågor. Chefen bör enligt utredningen ges samma ställning som chef för huvudavdelning.

Personal- och organisationsfrågor kommer enligt utredningen att få ökad betydelse i framtiden. Inom *personalfunktionen* bör därför ytterligare åtgärder vidtas för att fördjupa samarbetet med linjeorganisationen. Vidare bör arbetet med ett personalplaneringssystem snarast fullföljas för att verket fortlöpande skall kunna anställa, vidareutbilda och omplacera personal i den omfattning som verksamheten kan komma att kräva och samtidigt tillgodose personalens berättigade krav på trygghet i anställningen. Personalfunktionen bör därför ges ökade resurser.

Organisationsenhetens arbetsuppgifter bör i ökad grad inriktas mot långsiktiga rationaliseringsuppgifter.

Införandet och driften av ett internt kostnadsredovisningssystem ställer enligt utredningen vissa helt nya anspråk på ledningsorganen på alla nivåer. Enligt utredningens uppfattning bör införandet av detta system ges hög prioritet.

Vidare föreslår utredningen att den nuvarande *administrativa avdelningen* benämns huvudavdelning för personal och organisation samt att *statens transportkontor*, som f. n. ingår i administrativa avdelningen utgår ur materielverkets organisation och förs över till annat organ.

Organisationsförslag

Utredningens förslag till organisation bygger i väsentliga delar på befintlig grund. Förutom verksledningen -- styrelse och verkschef -- föreslås verket omfatta kansli och centralplanering samt sex huvudavdelningar, nämligen huvudavdelningarna för armémateriel, marinmateriel, flygmateriel, provning, drifttjänst samt personal och organisation.

Den föreslagna organisationen av försvarets materielverk framgår närmare av en tabell, som torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Organisationsuppbyggnad

Som tidigare nämnts har utredningen grundat sina förslag på analyser av samhörigheten mellan olika materielslag. Dessa analyser har förutom uppbyggnaden i stort av olika organisationsalternativ även påverkat utformningen av den valda principlösningen. Av utredningens bedömningar i detta sammanhang är främst områdena robot- och sambandsmateriel av intresse.

Frågor om *robotmateriel* handläggs f. n. huvudsakligen vid flygmaterieförvaltningens robotavdelning, medan vissa frågor rörande arméns och marinens robotar handläggs vid armé- resp. marinmaterieförvaltningen. Utredningen anser att nuvarande möjligheter till samordning och hushållning med specialister inte i nämnvärd grad kommer att förändras, om robotmaterielen delas upp på huvudavdelningarna. En sådan uppdelning anses ge en lämpligare ansvars- och uppgiftsfördelning samt tillgodose kraven på ledning, samordning och avvägning mellan vapen-

system. Dessa bedömningar har även lett till att utredningen förordar en viss omorganisation av de nuvarande robot- och flygplanavdelningarna i flygmaterieförvaltningen. Förslaget innebär att huvuddelen av robotavdelningens nuvarande projektbyrå och flygplanavdelningens vapenbyrå förs samman i en vapenenhet direkt under huvudavdelningschefen.

En sådan organisatorisk uppdelning av robotanskaffningen ger enligt utredningen alltför goda möjligheter till en tillfredsställande sammanhållning av den personal som har robottekniska specialkunskaper. Tekniska samordningsuppgifter som allmän robotforskning och uppföljning kan och bör enligt utredningen lämpligen åläggas vapenenheten i huvudavdelningen för flygmateriel.

Frågor om *sambandsmateriel* handläggs f. n. vid såväl armé- som marin- och flygmaterieförvaltningarna. Enligt utredningen existerar inte någon teknisk systemsamhörighet mellan försvarsgrenarnas sambandssystem på lägre nivå. Sambandsnäten har olika uppbyggnad, räckviddskrav och de tekniska miljöer som materielen skall användas i är också olika. Eftersom sambandsmaterielen i många fall ingår som viktiga komponenter i försvarsgrenarnas materielsystem i övrigt, anser utredningen att en gemensam sambandsavdelning inte är något lämpligt alternativ i den valda principlösningen. Utredningen föreslår därför att nuvarande ordning i stort sett behålls. Eftersom samhörigheten mellan flygvapnets sambands- och stridsledningsnät och krigsmaktens gemensamma sambandsnät är stark, har dock hela ansvaret för det gemensamma nätet enligt utredningens förslag förlagts till huvudavdelningen för flygmateriel. Detta liksom en viss omfördelning av anskaffningen av radio- och radiolänkmateriel medför enligt utredningen att viss personal bör flyttas över från nuvarande armématerieförvaltningen till huvudavdelningen för flygmateriel.

Organisation och uppgiftsfördelning

Utredningen föreslår följande uppgifter och indelning i stort för de enheter som lyder direkt under verksledningen (jfr bilaga 2).

Kansliet handlägger för verket gemensamma allmänna ärenden och remisser, press- och informationstjänst samt företagsnämndsfrågor. Kansliet är även sekretariat åt verksledningen.

Centralplaneringen biträder verkschefen med planering, samordning och uppföljning av forsknings-, anskaffnings- och underhållsverksamheten. Centralplaneringen samordnar vidare materielverkets samarbete med bl. a. försvarsstaben.

Huvudavdelningarna för *armémateriel*, *marinmateriel* och *flygmateriel* samordnar materielverkets medverkan vid arméns, marinens resp. flygvapnets förbandsproduktion, genomför tilldelade anskaffningsuppdrag och svarar för den fackmässiga ledningen av underhållsverksamheten för vederbörande försvarsgrens tygmateriel.

Huvudavdelningen för *armémateriel* organiseras på nio enheter, nämligen en planering, en expedition (med vissa handläggande uppgifter),

en vapenhet, en ammunitionsenhet, en fordonsenhet, en sambandsenhet, en inköpsenhet, en underhållsenhet och en kontrollenhet.

Huvudavdelningen för marinmateriel organiseras på sex enheter, nämligen en planering, en vapenhet, en fartygsenhet, en inköpsenhet, en underhållsenhet och en kontrollenhet.

Huvudavdelningen för flygmateriel organiseras på nio enheter, nämligen en planering, en expedition (med vissa handläggande uppgifter), en flygplanenhet, en vapenhet, en stridsledningseenhet, en sambandsenhet, en inköpsenhet, en underhållsenhet och en kontrollenhet. Huvudavdelningen för flygmateriel samordnar dessutom materielverkets medverkan vid produktionen av krigsmaktens gemensamma samband.

Huvudavdelningen för *provning* genomför provnings- och viss granskningsverksamhet på uppdrag av materielverkets anskaffande enheter, tillhandahåller provningsresurser, leder planeringen på lång sikt av provningsresursernas utnyttjande och bevakar deras anpassning till försvarets materielplaner i fråga om såväl art som omfattning. Huvudavdelningen biträder sakorganen vid övervakning av provning vid industrier och andra provningsorgan utom materielverket samt svarar för materielverkets normalieverksamhet.

Huvudavdelningen organiseras på sex enheter, nämligen en planering, en provningscentral i Malmslätt, en provningscentral i Karlsborg, en provningscentral i Vidsel, en teleprovningscentral och en normalienhet.

Huvudavdelningen för *drifttjänst* svarar inom materielverket för krigsmaktens intendentur- och förrådsverksamhet samt för verkets ledning av verksamheten vid förbandsbundna verkstäder. Huvudavdelningen har ansvar för facken förråd, verkstad och mathållning. Huvudavdelningen genomför tilldelade anskaffningsuppdrag samt svarar för den fackmässiga ledningen av underhållsverksamheten för materiel inom huvudavdelningens ansvarsområde. I huvudavdelningen ingår materielverkets resurser för datadrift.

Huvudavdelningen organiseras på fem enheter, nämligen en planering, en intendenturenhet, en förrådsenhet, en verkstadsenhet och en datadriftenhet.

Huvudavdelningen för *personal och organisation* handlägger inom materielverket personal- och organisationsärenden, kamerala och juridiska ärenden samt svarar för verkets centrala expeditionstjänst.

Huvudavdelningen organiseras på sex enheter, nämligen en centralenhet, en juridisk enhet, en organisationsenhet, en personalenhet, en kameralenhet och en centralexpedition.

Samordning inom materielverket

Utredningen konstaterar att alla samordningsproblem inom en så omfattande organisation som materielverket inte kan lösas i grundorganisationen, eftersom uppbyggnaden av denna med nödvändighet måste utgöra en kompromiss. Den formella organisationen är enligt utredningen inte heller på ett avgörande sätt bestämmande för effektiviteten, utan

sättet att samarbeta och arbetets kvalitet är viktigare.

Vid uppbyggnad av verkets organisation i stort har utredningen främst strävat efter att säkerställa en effektiv och ekonomiskt fördelaktig materielanskaffning. Detta innebär att de väsentligaste samordningsproblemen bör kunna finna sin lösning i den föreslagna grundorganisationen. Behov av att ytterligare öka organisationens effektivitet och säkerställa hushållning med verkets specialister kan emellertid uppstå. Detta bedöms kunna uppnås genom fortsatt tillämpning av de samordningsregler som förutsågs vid materielverkets bildande och som redan nu tillämpas inom verket.

Omorganisationens genomförande

Utredningen föreslår följande ordning och tidsplan i stort för omorganisationen.

Början av år 1972

Huvudavdelningarna för provning och drifttjänst organiseras genom att chefer och ledningsorgan tillsätts och ingående enheter sätts upp.

I denna omgång bör även centralplaneringen och kansliet ges den ställning som utredningen har föreslagit och den enhet som fortsättningsvis skall svara för verkets interna budget organiseras.

Den 1 juli 1972

Kontroll- och underhållsenheterna organiseras inom huvudavdelningarna.

Den 1 januari 1973

Sakorganen omorganiseras.

Utredningens tidsplan förutsätter att beslut om materielverkets organisation i stort fattas senast hösten 1971.

Med hänsyn till det omfattande arbete som omorganisationen kommer att medföra föreslår utredningen att särskilda resurser ställs till verksamhetens förfogande för att genomföra omorganisationen.

Personal och kostnader

Med hänsyn till att utredningen har haft till uppgift att föreslå organisation i stort, har den inte ansett sig böra lämna något detaljförslag om de tjänster som bör ingå i den föreslagna organisationen. Utredningen har i stället inriktat sig på att med utgångspunkt i en fördelning av de nuvarande personalresurserna bedöma personalkostnadernas utveckling på sikt.

Utredningen konstaterar att personalkostnadsandelen av krigsmaktens

totala materielkostnader måste ägnas ökad uppmärksamhet och så långt möjligt minskas utan att kravet på ändamålsenlig materiel eftersätts.

Vid bedömningen av de kostnadsminskningar som kan uppnås är det enligt utredningen väsentligt att ställa kostnaderna för materielverket i relation till kostnaderna för anskaffning och drift av försvarets materiel. Omorganisationen av verket enligt utredningens förslag kommer att medföra arbetsinsatser utöver de vanliga arbetsuppgifterna. Behov av vissa förstärkningar har bedömts föreligga inom planerings-, personal- och inköpsfunktionerna. Vidare skall verket genom rationaliseringsåtgärder eliminera produktionsbortfallet vid den beslutade förkortningen av arbetstiden – 2,5 timme per vecka. Dessutom måste arbetstid i ökande omfattning avsättas för personalens vidareutbildning, bl. a. för att möjliggöra en önskvärd flexibilitet i organisationen.

Utredningen anser emellertid att man genom föreslagna organisationsförändringar och andra åtgärder bör kunna reducera kostnaderna för verkets drift med ca 10 % under en femårsperiod efter genomförd omorganisation. De kostnader som härvid avses är följande enligt 1970 års lönenivå.

	Milj. kr.
Myndighetsanslaget	144
Sakanslag och försvarsgrensanslag	15
Omkostnader m.m.	17
Vissa konsultkostnader	40
Summa (avrundat)	215

Utredningen anser vidare att en förskjutning mot mer kvalificerad personal på bekostnad av antalet är motiverad och att en fortlöpande anpassning av uppgiftsfördelning och resurser bör kunna ske främst genom verkets egen försorg. Verkets möjligheter att bl. a. inom teleområdet välja mellan konsulter och egen personal bör även ändras så att en lämpligare avvägning än f. n. kan ske. Genom sådana åtgärder bör totalt sett ytterligare besparingar kunna åstadkommas.

Särskilda frågor

Industrins medverkan

Materielverkets förhållande till industrin präglas i princip av ett kund – leverantörförhållande. Verkets uppgift är därvid att omsätta de målsättningar för materiel, som har tagits fram i samarbete stab – förvaltning till tekniska specifikationer och andra upphandlingsdokument som underlag för konstruktion och tillverkning vid industrin. Karakteristisk för den miljö som verket arbetar i är den samtidiga förekomsten av samverkan och partsförhållanden mellan verket och industrin.

Framtagning av kvalificerad försvarsmateriel är en komplicerad process. Utredningen anser att materielverket inte kan och inte heller bör

ha så omfattande personal att hela det tekniska beredningsarbetet för materiel kan förläggas inom verket. Industrin och från denna fristående konsultföretag bör utnyttjas för huvuddelen av denna verksamhet. Utvecklingen inom verket går också alltmer i denna riktning. Utredningen förordar att materielverket fortsätter att höja andelen utom verket så långt kravet på fullgod styrning av anskaffningsprocessen och kravet på lönsamhet medger.

Frågan om lönsamhet är enligt utredningen svårbesvarad. Verket saknar ett för detta ändamål lämpligt internt system för budgetering och uppföljning av bl. a. egna personalkostnader. En generell slutsats kan emellertid dras. Verket bör köpa sådana tjänster som med viss säkerhet kan bedömas vara ett tillfälligt behov. För tjänster av kontinuerlig karaktär bör en mera ingående analys föregå valet mellan att utnyttja egna resurser eller köpa från utomstående. Verket får dock aldrig underskrida den gräns som bestäms av nödvändigheten att kunna föra en kvalificerad dialog med staber och industri. Denna uppfattning har enligt utredningen bekräftats vid gjorda industribesök.

Den svenska försvarsindustrin kan enligt utredningen väntas utvecklas i sådan riktning att allt färre företag blir kvar i varje bransch. Redan nu är två tredjedelar av materielverkets årliga anskaffning koncentrerad till ett drygt tiotal svenska företag. Tendensen går sålunda mot minskad konkurrens inom landet. Industrin bedöms vidare få minskade möjligheter att delta i utvecklingsarbete kring försvarsmateriel, om detta inte kan förväntas resultera i en senare seriebeställning av tillräcklig storlek. Med hänsyn till de särskilda krav på specialistkunnande och kvalitet som försvarsleveranser ställer är beläggning på såväl utvecklings- som tillverkningssidan nödvändig för leverantörerna av försvarsmateriel. Utvecklingen leder alltså till krav på fastare långsiktig planering av samarbetet mellan materielverket och industrin.

Utnyttjande av konsulter

Materielverket köper i betydande omfattning — för ca 40 milj. kr. per år — olika former av tjänster från konsultföretag. Ett renodlat konsultföretag har enligt utredningen som främsta tillgång sin personal och har sällan gjort några större investeringar i övrigt. Man arbetar i regel på löpande räkning och har beläggningen som huvudsaklig risk i verksamheten. Denna risk minimeras genom en stabil eller tillräckligt stor kundkrets.

Industriföretagen anlitar i ökad utsträckning konsulter i stället för att själva anställa personal, bl. a. för att få större rörelsefrihet vid variationer i beläggningen. Förutsättningen är dock i allmänhet att de utlagda uppdragen kan specificeras, avgränsas och styras samt att resursbehovet är av tillfällig natur.

Utredningen anser att konsulter i princip bör utnyttjas för att få tillgång till vissa specialister, för att få en rådgivning som är neutral och oberoende av partsintressen och för att utjämna belastningstoppar i

verksamheten. En bedömning med hänsyn främst till faktorerna styrning och kostnader rekommenderas.

Utredningen har emellertid konstaterat att materielverket inom vissa områden — främst den verksamhet för vilken flygmaterieförvaltningens elektroavdelning svarar — av kapacitetsbrist har tvingats lägga ut uppdrag rörande teknisk beredning av anskaffningsärenden i stor utsträckning. Därigenom löper verket risk att inom detta område förlora egen kompetens för styrning av verksamheten. Dessutom riskeras att uppgifterna inom försvarets studie- och planeringsverksamhet inte kan fullgöras på ett fullgott sätt.

Lokalisering

Materielverket hade den 1 juli 1970 sammanlagt ca 4 400 anställda. Det förhållandet att ungefär en fjärdedel av verkets personal redan har sin verksamhet förlagd utanför storstockholmsområdet påverkar enligt utredningen självfallet den omfattning en partiell utflyttning av den centralt i Stockholm bedrivna verksamheten kan få. Vidare har utredningen funnit att den egentliga anskaffningsverksamheten bör vara kvar i Stockholm. En omlokalisering kan mot denna bakgrund endast få begränsad omfattning.

Av följande tabell framgår hur många personer som enligt utredningens bedömning kan komma att beröras av en omlokalisering. Efter ytterligare utredning kan därutöver tillkomma ett antal personer för kvalitetskontroll och normalieverksamhet.

Huvudenhet	Personal i		Personal som bedöms kunna flyttas ut
	stockholmsområdet	landsorten	
Huvudavdelningen för provning	380	585	85
Huvudavdelningen för drifttjänst	500	85	500
Huvudavdelningen för personal och organisation	300	—	25
Summa	1 180	670	610

Beräkningen av antalet personer som kan komma att beröras av en eventuell omlokalisering avser läget den 1 juli 1970. Det aktuella läget kan uppvisa avvikelser i ena eller andra riktningen. En viss minskning kan förutses som en följd av utredningens organisationsförslag och andra rationaliseringsåtgärder.

Som framgår av tabellen anser utredningen att drifttjänstavdelningen i sin helhet bör kunna flyttas ut. Av provningsavdelningen bör lednings- och planeringsorgan samt större delen av normalieenheten lämpligen vara förlagda i Stockholm.

På den administrativa sidan blir en viss omfördelning av personalen nödvändig. Utredningen räknar med att personal med placering vid den

nuvarande administrativa avdelningen i viss omfattning måste föras över till enheter som flyttas ut. I detta sammanhang berörs främst kameral- och personalfunktionerna. Därutöver bör viss systempersonal som ingår i organisationsbyrån kunna omlokaliseras.

Utredningen understryker att verksamheten inte bör splittras mer än nödvändigt. Det kan från den synpunkten vara angeläget att så långt möjligt lokalisera enheter som flyttas ut till orter där materielverket redan har enheter förlagda. Hänsyn till teknisk miljö och rekryteringsmöjligheter talar för att även orter där annan militär verksamhet förekommer bör komma i fråga. Orter som t. ex. Arboga, Karlsborg, Karlstad och Linköping bör från denna utgångspunkt vara lämpliga lokaliseringsoptioner.

Utredningen har haft samråd med delegationen för lokalisering av statlig verksamhet, som i ett till betänkandet fogat yttrande bl. a. föreslår att större delen av huvudavdelningen för drifttjänst lokaliseras till Karlstad och att teleprovningssentralen lokaliseras till Linköping (Malmslätt). Delegationen anser vidare att utlokaliseringen redan i en första etapp bör vara så omfattande som möjligt.

Materielverkets befogenheter

Materielverkets organisation bör enligt utredningen vara så utformad att den kontinuerligt kan anpassas till de förändringar i arbetsuppgifternas art och omfattning som utveckling och förändringar i anskaffningsplaner m. m. medför. Utredningen har kommit till den slutsatsen att en viss ändring av den nuvarande beslutsgången för organisations- och personalutvecklingen skulle främja verkets produktivitet. Ändringen bör bestå i att verket får vidgade befogenheter att besluta i organisations- och personalfrågor. En redovisning av de beslut som verksamheten fattar i kraft av de ökade befogenheterna bör enligt utredningen lämnas i den årsredovisning som efter införande av det nya planerings- och ekonomisystemet förutsätts lämnas till Kungl. Maj:t.

Organisationsutveckling på sikt

Utredningen framhåller att den har grundat sitt organisationsförslag på nu rådande förhållanden samt kända och förutsebara förändringar under den närmaste 10–15 årsperioden. Detta innebär emellertid inte att organisationen kommer att vara statisk. Utredningen anser att erforderliga förändringar bör initieras av verket och genomföras successivt som en fortlöpande anpassning till utvecklingen.

I en organisation av materielverkets storlek tar det en avsevärd tid, innan personalen efter en omorganisation har anpassat sig till de nya förhållandena och innan erforderliga ändringar av rutiner och arbetsformer har hunnit göras. Genomförandet av organisationsförslaget kommer att kräva avsevärda arbetsinsatser. Utredningen framhåller därför angelägenheten av att materielverket får möjlighet att stabilisera arbetsformerna

och att koncentrera sig på den väsentligaste uppgiften, nämligen att förse krigsmakten med ändamålsenlig materiel till lägsta möjliga kostnad.

Remissyttrandena

Allmänna synpunkter

Remissinstanserna anser genomgående att det material utredningen har lagt fram är värdefullt och att det utgör tillräcklig grund för ett principbeslut om försvarets materielverks framtida organisation. Huvudparten ansluter sig till organisationsförslaget i stort. Den kritik som förs fram riktar sig väsentligen mot enskildheter i organisationslösningen.

Från flera håll framhålls angelägenheten av att ett principbeslut nu fattas. Sedan lång tid har omfattande personalresurser måst tas i anspråk för utredningsarbete. Materielverket måste nu ges möjligheter att stabilisera arbetsformerna i en organisation som inte utsätts för alltför täta förändringar till förfång för verkets egentliga arbetsuppgifter.

Utredningen ger enligt *överbefälhavaren* en god redovisning av olika organisationsprinciper och konsekvenser av dessa, bl. a. i fråga om samarbetet med överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna. Utredningens förslag är lämpliga som underlag för ett principiellt ställningstagande till materielverkets organisationsutveckling.

Försvarets materielverk framhåller att utredningen har genomförts i nära samarbete med verket och att ett omfattande underlag har ställts till utredningens förfogande. Verket anser att detta underlag har haft tillräcklig bredd och stabilitet för utredningens bearbetning och slutsatser. Utredningens förslag utgör därför tillräcklig grund för överväganden och beslut beträffande utformning av verkets organisation i stort. Med hänsyn till vikten av att verket snarast får klart angivna mål för sina rationaliseringssträvanden, understryker verkets styrelse det angelägna i att principbeslut om verkets organisatoriska inriktning nu fattas.

Statskontoret konstaterar att utredningen från valda utgångspunkter gjort en översikt över olika organisationsalternativ. Statskontoret anser sig inte kunna bedöma om ett annat tillvägagångssätt skulle ha gett ett annat resultat men finner utredningens förslag vara väl ägnat att ligga till grund för beslut om en ny organisation för materielverket.

SACO menar att utredningen har stannat för ett organisationsalternativ som inte radikalt avviker från nuvarande organisation. Eftersom organisationsformen väl överensstämmer med programinriktningen för försvarets ekonomi- och planeringssystem och eftersom SACO bedömer det vara av stort värde för såväl personalen som för verksamheten att organisationsförändringarna blir av mindre omfattning tillstyrker organisationen i huvudsak förslaget. Av handlingar som har bifogats SACO:s yttrande framgår emellertid att det inom organisationen finns grupper som är starkt kritiska mot utredningens uppläggning och resultat.

Svenska Teknologföreningen är den enda remissinstansen som framför

tvivel på att den föreslagna principlösningen är riktig. Föreningen som finner att den nuvarande försvarsgrensuppdelningen inte på något sätt är självklar anser dock att utredningen i flera avseenden uppvisar stora tjänster.

Organisationsalternativ

Överbefälhavaren anser att krigsförberedelsearbetet inte har ägnats tillfredsställande uppmärksamhet men ansluter sig till utredningens grundprinciper -- en organisation med produktinriktning mot huvudanvändare. En sådan organisation utformad på basis av taktisk-organisatorisk samhörighet tillgodoser enligt överbefälhavaren bäst de krav som krigsmaterielförsörjningen, förbandsproduktionen och försvarets planerings- och ekonomisystem ställer. Kombineras den med typansvar och teknisk samordning enligt nu gällande former, kan den angelägna hushållningen med tekniska och andra specialister uppnås. Överbefälhavaren konstaterar vidare att det är lämpligt och angeläget med en uppdelning i anskaffande enheter, som är inriktade mot de programansvariga försvarsgrenscheferna, och en driftenhet för produktion av tjänster och service som främst är inriktad mot regional/lokal instans.

Försvarets materielverk delar överbefälhavarens uppfattning vad gäller fördelarna med det valda alternativet och framhåller dessutom att det underlättar en långtgående delegering, som är en nödvändig förutsättning för hög effektivitet och rationalitet. Med den föreslagna organisationen får man inom produktgrupperna de bästa förutsättningarna för ett nära samarbete under alla faser av verksamheten. Påtagliga fördelar vid samarbetet med industrin vinnas genom att det totala ansvaret för större system inom verket blir samlat på en hand samtidigt som behovet av överordnade samordningsorgan begränsas inom verket.

Försvarets forskningsanstalt konstaterar att utredningens förslag i princip överensstämmer med grunderna för nuvarande organisationsuppbyggnad. Det måste anses vara till fördel från kontinuitets- och effektivitetssynpunkt att den fortsatta anpassningen av materielverkets organisation kan ske utan de besvärande övergångsproblem, som större ingrepp i den nuvarande organisationen skulle medföra. Forskningsanstalten biträder i princip utredningens förslag till organisation i stort.

Försvarets rationaliseringsinstitut ansluter sig i huvudsak till utredningens organisationsförslag och till de principer som har legat till grund för förslagens utformning. Institutet anser det emellertid väsentligt att ansvaret för vidmakthållande av befintlig materiel betonas starkare.

Institutet delar utredningens uppfattning att materielverkets organisation inte får bindas vid en yttre programindelning men anser att det hade varit naturligt om utredningen som ett led i arbetet på ny organisation hade skisserat hur verksamheten lämpligen kan fördelas på interna verksamhetsprogram. Även om en sådan intern programstruktur inte behöver vara styrande för verksamhetsorganisationens utformning, skulle det ha varit till fördel om man hade kunnat bedöma alternativa organisationsstrukturer mot en sådan programstruktur.

1968 års *personalkategoriutredning* anför att det framlagda organisationsförslaget inte i några väsentliga avseenden påverkar personalkategoriutredningens handlingsfrihet.

Yttrandena från industrin speglar en positiv inställning till den föreslagna organisationsprincipen. *Sveriges Industriförbund* delar utredningens uppfattning att den föreslagna organisationen bäst tillgodoser industrins önskemål om en basorganisation som kan lösa ålagda uppgifter utan att tillfälliga projektledningsorgan behöver skapas annat än i undantagsfall. Enligt förbundet skulle en teknologieriktad uppdelning av anskaffningsverksamheten försämra industrins möjligheter att fortlöpande följa de taktiska och militärtekniska åsikterna i staber och förvaltningar. En samordnad diskussion med en förvaltning om en försvarsgrens olika vapensystem skulle inte kunna genomföras, om förvaltningen organiserades efter materielens teknologiska samhörighet, utan industrin skulle då tvingas att samtidigt diskutera med flera förvaltningar.

Personalorganisationerna konstaterar att utredningens organisationsförslag i huvudsak stämmer överens med resp. organisations uppfattning. *LO* framhåller dock svårigheterna för remissinstanser att på kort tid analysera frågeställningarna med hänsyn till deras omfattning och komplicerade natur.

Föreslagen organisation

Huvudavdelningar för tygmaterielanskaffning

Utredningen har grundat sitt organisationsförslag på bedömningar av den tekniska beredningen i samband med anskaffning av tygmateriel. I och med att huvudparten av remissinstanserna har godtagit utredningens organisationsprincip är det därför naturligt att yttrandena om de tre huvudavdelningarna för armémateriel, marinmateriel och flygmateriel karakteriseras av diskussioner om enskilda materielområden och funktioner. Främst har områdena robot-, stridslednings- och sambandsmateriel samt funktionerna inköp, underhåll och kvalitetskontroll behandlats.

De myndigheter som har tagit upp *anskaffning av robotmateriel* till speciell behandling biträder med undantag av *riksrevisionsverket* utredningens förslag. Verket anser inte utredningens motiveringar helt övertygande och ställer sig därför tveksamt till förslaget. Personalorganisationerna är också i vissa fall kritiska.

Överbefälhavaren anser att utredningens förslag att behandla robotmaterielanskaffningen på samma sätt som övrig vapenmaterielanskaffning är ägnat att på bästa sätt möjliggöra samordning av och avvägning mellan robotsystem och andra vapensystem inom resp. huvudprogram.

Utredningens förslag i fråga om robotmateriel är enligt *försvarets materielverk* en logisk följd av den grundorganisation som utredningen har valt – en produktgrupporganisation som är orienterad mot huvudanvändare. Verket biträder utredningens förslag men redovisar att det inom verket finns olika uppfattningar hos den närmast berörda personalen. Man har

således inom armé- och marinmaterieförvaltningarna uttalat sig för utredningens förslag med hänsyn till att detta bedöms medföra klar ansvarsfördelning och enkel handläggning av dessa ärenden. Från flygmaterieförvaltningens robotavdelning har däremot hävdats att ett undantag från utredningens organisationsprincip borde göras beträffande robotmateriel. All sådan verksamhet borde enligt denna mening föras samman till en avdelning direkt under verkschefen.

Försvarets forskningsanstalt konstaterar att en viss tyngdpunkt har lagts på flygmaterieförvaltningen, varvid tekniska samordningsuppgifter inom denna föreslås åläggas vapenavdelningen. Anstalten tillstyrker detta förslag, eftersom det ger möjlighet att koncentrera teknisk personal med specialkunskaper inom robotområdet till en organisationsenhet. Ett betydande tekniskt samordningsansvar inom området bör därvid åvila denna enhet.

TCO-S menar att utredningens slutliga val av alternativ för robotmaterielen verkar mera bygga på allmänna värderingar än på klara fakta om alternativets överlägsenhet. Om skillnaderna mellan två organisationsalternativ inte är större än vad utredningen i detta fall har kunnat påvisa, så bör den befintliga organisationen enligt *TCO-S* behållas intakt, särskilt som utredningen inte har funnit några egentliga svagheter i det nuvarande systemet.

SACO anser att robotanskaffning bör åläggas en huvudavdelning inom ramen för typansvar och att detta typansvar bör åläggas huvudavdelning flygmateriel.

När det gäller *stridslednings-* och *sambandsmateriel* ansluter sig både *överbefälhavaren* och *försvarets materielverk* till utredningens förslag beträffande de sambandsenheter som bör ingå i verkets organisation. Överbefälhavaren anser dock att utredningens gränsdragning mellan dessa inte är lämplig. Enligt överbefälhavaren bör en huvudavdelning åläggas samordningsansvar för de frågor inom materielverket som berör krigsmaktens gemensamma sambandsnät. Materielverket redovisar att det bland berörd personal råder delade meningar om utredningens förslag till ansvarsfördelning. Verket anser att utredningens förslag avviker från utredningens grundprincip — dvs. huvudavdelningar som är inriktade mot huvudanvändarna. Såväl överbefälhavaren som materielverket anser emellertid att den här aktuella verksamhetsfördelningen ligger på en sådan nivå att det bör ankomma på verket självt att besluta om denna.

AB Teleplan anser att spaning och stridsledning har en så central position inom försvaret och att verksamheten har en sådan omfattning, att den fördelaktigaste organisatoriska placeringen är en särskild huvudavdelning, fristående från huvudavdelningarna för armé-, marin- och flygmateriel.

Av personalorganisationerna är det endast *SACO* som tar upp sambandsfrågan till behandling. Organisationen avstyrker utredningens förslag vad gäller organisation av sambandsverksamheten och föreslår bl. a. att materielanskaffningar inom ramen för huvudprogram 1 och 4 enligt försvarets planerings- och ekonomisystem handläggs inom den mot chefen för armén inriktade huvudavdelningen och att anskaffning av sam-

bandsmateriel för flygvapnet inordnas under stridsledningseenheten, som bör benämnas sambands- och stridsledningseenheten.

Utredningens förslag till *inköpsorganisation* tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser.

Försvarets materielverk konstaterar att förslaget överensstämmer med nu gällande organisation och ansvarsfördelning som har visat sig fungera väl och som därför bör behållas. Verket understryker särskilt det starka behovet av samarbete mellan inköpsfunktionen och övriga funktioner i anskaffningsprocessen. För ett gott resultat är det även av stor vikt att detta samarbete kan inledas i ett tidigt skede av anskaffningsfasen. Ett nära organisatoriskt samband mellan teknisk och merkantil verksamhet är en förutsättning för en sådan samordning och för ett klart ansvarsförhållande.

Riksrevisionsverket vill inte motsätta sig utredningens förslag, även om starka skäl anses föreligga för en gemensam inköpsavdelning. Efter vad verket har erfarit har den hittills eftersträlvade samordningen i inköpsfunktionen inte helt uppnåtts. Det är därför nödvändigt att -- om samordningen även fortsättningsvis skall åvila ett stabsorgan -- inköpsamordningen ges större möjligheter att genomföra erforderliga åtgärder.

Förenade fabriksverken biträder förslaget om en inköpsenhet för var och en av huvudavdelningarna för armé-, flyg- och marinmateriel med hänsyn till fabriksverkens erfarenhet av kontaktformerna med försvarsgrensförvaltningarna inom försvarets materielverk och även på grund av materielens skilda natur och komplexitet. Fabriksverken framhåller emellertid behovet av enhetliga principer gentemot industrin, vilket motiverar någon form av central samordning även av inköpsfunktionen.

Enigheten hos remissinstanserna är inte lika framträdande när det gäller förslaget till *underhållsorganisation*. Huvudparten ansluter sig emellertid till utredningens förslag eller lämnar det utan erinran.

Överbefälhavaren delar utredningens uppfattning att det föreligger en stark bindning mellan underhållsberedning och teknisk beredning och tillstyrker förslaget om underhållsavdelningar i de tre programsammanhållande huvudavdelningarna.

Försvarets materielverk konstaterar att utredningen ingående studerat och analyserat olika alternativ till organisation av underhållsverksamheten. Verket understrycker i likhet med överbefälhavaren behovet av nära kontakt mellan tekniska beredningsfunktioner och underhållsfunktioner under materielens hela livstid. Verket betonar utredningens uttalanden att de stora kostnadsvinsterna främst erhålls genom samarbete under anskaffningsskedet mellan tekniska beredningsorgan och underhållsorgan. Enligt verket bör därför den av utredningen förordade organisationsprincipen tillämpas. Erforderlig samordning vad gäller materielunderhåll bör ankomma på verkets centralplanering.

Försvarets rationaliseringsinstitut anser det väsentligt att ansvaret för vidmakthållande av befintlig materiel betonas starkare.

Institutet föreslår att vidmakthållandefunktionen koncentreras genom att organ för verkställande underhåll förs samman till en enhet inom

huvudavdelningen för drifttjänst. Till denna bör även föras frågor om underhållssamordning. Endast genom en sådan anordning följer man enligt institutets mening upp grundtankarna bakom statsmakternas beslut att inrätta gemensamma enheter för förråd och verkstäder. Institutet understryker emellertid att det delar utredningens uppfattning att det råder en stark samhörighet mellan underhålls- och anskaffningsuppgifter. Sakorganen bör därför ha tillgång till expertis i särskilda underhållsenheter som har något mer begränsade uppgifter än vad utredningen har föreslagit.

Även *statskontoret* anmäler tveksamhet inför utredningens förslag och påpekar att samordningsbehovet måste vara betydande med den organisationslösning som valts, dvs. med olika funktioner som underhåll, anskaffning, kontroll fördelade på de olika huvudavdelningarna. Såvitt statskontoret kan bedöma samordningsbehovet bör alternativet till en förstärkning av centralplaneringen vara centralisering av vissa funktioner. Bl. a. bör övervägas om inte underhållsfunktionen bör centraliseras i större utsträckning än vad som framgår av förslaget.

SACO har svårt att inse att några rationaliseringsvinster kan åstadkommas genom att underhålls- och kontrollansvaret skiljs från sakansvaret. För att undvika ansvarssplittring och dubbelarbete krävs enligt *SACO* att organisationen utformas och ansvarsgränserna definieras så klart att inte organisationen själv ger upphov till motsättningar mellan personalen. *SACO* anser det därför angeläget att sakavdelningarna inom materielverket har ett entydigt ansvar för materielen från projekteringsstadiet fram till kassationen och att övriga funktioner är servicefunktioner åt sakorganen. Endast under förutsättning att dessa ansvarsförhållanden är fullt klarlagda och att specialister på samma materiel inte förekommer inom skilda enheter med intressekonflikter och dubbelarbete som följd, kan *SACO* tillstyrka den föreslagna organisationen av anskaffnings-, kontroll- och underhållsverksamheten.

När det gäller organisationen av *kvalitetskontrollen* ställer sig remissinstanserna eniga bakom principerna i utredningens förslag med undantag av det nyss refererade uttalandet från *SACO*.

Försvarets materielverk anser att uppgiften att samordna kontrollfrågor bör äläggas centralplaneringen i stället för någon av huvudavdelningarna som utredningen har föreslagit. *Förenade fabriksverken* understryker vikten av att en sådan samordning kommer till stånd.

Huvudavdelningen för provning

Huvudparten av remissinstanserna har tagit upp huvudavdelningen för provning till behandling. Samtliga av dessa är med undantag av *försvarets rationaliseringsinstitut* kritiska mot förslaget. Institutet tillstyrker detta och förutsätter därvid att samverkan mellan provningsenheten och enheterna för teknisk beredning regleras på basis av betalda uppdrag. Endast härigenom anses fördelarna med en gemensam provningsenhet helt komma till sin rätt.

Överbefälhavaren avstyrker att en gemensam provningsenhet bildas. Att föra samman all provningsverksamhet till en huvudavdelning kommer enligt *överbefälhavaren* att medföra vissa nackdelar, som inte har redovisats av utredningen. Sålunda måste en särskild administration för denna verksamhet tillkomma, vilket kräver personal och – med hänsyn till den starka knytningen mellan teknisk beredning och provning – kan inverka fördröjande på handläggningen av provningsärenden. Provningsverksamheten är vidare ganska heterogen och kräver miljökunskap, vilket medför att resurser i form av personal och utrustning endast i vissa fall kan omfördelas mellan olika organ. Vidare behöver provningsverksamheten enligt *överbefälhavaren* styras direkt från de anskaffande huvudavdelningarna på grund av specialinriktningen vid olika försöksplatser.

Försvarets materielverk anser i likhet med utredningen att provningsverksamheten bör samordnas, men att detta kan ske på enklare sätt än det av utredningen föreslagna. Erforderlig samordning kan ske huvudavdelningsvis, varigenom även det nödvändiga nära samarbetet med den tekniska beredningen tillgodoses. Verket föreslår därför att provningsenheter inrättas vid huvudavdelningarna för armé- och flygmateriel och att verkets teleprovning samordnas inom provningsenheten vid huvudavdelningen för flygmateriel.

Om den av utredningen föreslagna organisationen genomförs kan enligt *TCO-S* rubbningar inte undvikas i det nuvarande arbetsmönstret mellan försökscentralen och flygmaterieförvaltningen. *TCO-S* anser att försökscentralen bör vara organisatoriskt inordnad i huvudavdelningen för flygmateriel. Med hänsyn till att mer än 90 % av försökscentralens verksamhet utgörs av beställningar från flygmaterieförvaltningen bör andra förekommande organisationsalternativ helt kunna uteslutas.

TCO-S bedömer att en gemensam provningsenhet inom huvudavdelningen för flygmateriel, där man till försökscentralen knyter försöksplatserna och stora delar av den teletekniska provningen, skulle medföra betydande fördelar från samordnings- och planeringssynpunkt. En sådan konstruktion innebär att utredningens intentioner beträffande samordning till väsentlig del realiseras, dock under former där hänsyn tas till samhörigheten sakverksamhet – provning. Analogt med vad som har uttalats beträffande provningsverksamheten inom huvudavdelningen för flygmateriel bör arméns och marinens provning utföras i nära kontakt med resp. sakorgan.

SR anser att de fördelar, som föreslagen samordning av verkets provningsresurser anges medföra, borde kunna uppnås även vid en annan organisationsform. Så t. ex. skulle huvuddelen av verksamheten – flygprovning, robotprovning och elektroprovning – kunna bedrivas samlad inom huvudavdelningen för flygmateriel.

SACO avstyrker utredningens förslag om en ny huvudavdelning för provning och föreslår att försökscentralen i Malmslätt samt robotförsöksstationerna i Karlsborg och Vidsel inordnas under huvudavdelningen för flygmateriel samt att provskjutningscentralen i Karlsborg inordnas under huvudavdelningen för armémateriel.

SACO tillstyrker utredningens förslag om samordning av materielverkets elektroprovningsorgan, men anser med hänsyn till kravet på närhet till sakorganen att denna verksamhet skall vara förlagd till stockholmsområdet. Beträffande elektroprovningens inordnande i materielverkets kommande organisation föreslår SACO att denna tillsammans med övrig provning och laboratorieverksamhet av mindre omfattning får bli föremål för vidare överväganden inom materielverket.

Beträffande *normalieverksamheten* föreslår remissinstanserna att den inordnas i huvudavdelningen för personal och organisation. Skälet härför är dels att man avstyrker att huvudavdelningen för provning inrättas, dels att stora delar av normalieverksamheten omfattas av rent administrativa stödfunktioner.

Efter remiss har yttranden över materielverkets normalieutredning avgivits av överbefälhavaren, försvarets rationaliseringsinstitut, riksrevisionsverket och TCO-S. LO och SR har meddelat att de beslutat avstå från att yttra sig, medan SACO inte anser sig ha något att anföra i frågan. *Försvarets rationaliseringsinstitut* och *TCO-S* anser att det framlagda förslaget kan läggas till grund för beslut om att inrätta en normalieenhet inom materielverket, medan *överbefälhavaren* inte anser sig ha anledning att ta ställning till materielverkets interna organisation. *Riksrevisionsverket* är i vissa avseenden kritiskt mot utredningens grundläggande analyser och anser inte att förslaget bör läggas till grund för ett beslut. Till ledning för en ytterligare prövning av ärendet lägger verket fram ett eget organisationsförslag.

Huvudavdelningen för drifttjänst

Remissinstanserna är genomgående positiva till att en huvudavdelning för drifttjänst bildas. Kritik riktas emellertid mot utredningens förslag beträffande intendenturenhetens och datadriftens inplacering. Som har framgått tidigare anser *försvarets rationaliseringsinstitut* att i huvudavdelningen bör ingå en nybildad enhet för verkställande underhåll.

Överbefälhavaren framhåller att materielverkets fredsorganisation i möjligaste mån bör ansluta till dess krigsorganisation och att inrättande av en huvudavdelning för drifttjänst tillgodoser detta önskemål. De nyligen inrättade *förråds-* och *verkstadsenheterna* bedöms ha fått en organisation med förutsättningar för rationell verksamhet såväl i fred som krig. Enheterna har en klar driftfunktion som främst är riktad mot regional och lokal instans. Överbefälhavaren tillstyrker att dessa enheter inordnas i en för verket gemensam huvudavdelning för drifttjänst.

Enligt *försvarets materielverk* existerar ett klart inbördes sammanhang mellan förråds- och verkstadsenheterna. I sin verksamhet har de att ta befattning med frågor av likartat slag såsom arbetarskyddsfrågor, rationaliserings- och arbetsstudiefrågor samt anläggnings- och utrustningsfrågor avseende verkstäder, vårdhallar och förråd. Verksamheten präglas i hög grad av att det inom förråds- och verkstadsfunktionerna finns betydande personalstyrkor — ca 8 000 anställda — av likartade kategorier i verksam-

het vid försvarets regionala och lokala organ.

Liknande synpunkter framförs av *TCO-S*.

Vad beträffar *intendenturverksamheten* delar *försvarets rationaliseringsinstitut* utredningens uppfattning att den i princip t. v. bör bedrivas i nuvarande organisation och att den bör ingå i huvudavdelningen för drifttjänst. Med anledning av att utredningen ifrågasätter om inte på sikt en viss uppdelning bör ske på sakhuvudavdelningarna framför institutet att anskaffningen av intendenturmateriel avser speciella produkter som har mycket litet eller inte något samband alls med motsvarande verksamhet vid övriga huvuddelningar.

Övriga remissinstanser som har tagit upp intendenturverksamheten till behandling anser inte att den skall ingå i huvudavdelningen för drifttjänst enligt utredningens förslag.

Överbefälhavaren konstaterar att huvuddelen av intendenturverksamheten är anskaffning. Denna bör samlad ingå i någon av de andra materielanskaffande enheterna. I samband med omorganisationen bör inom materielverket granskas vilka delar av intendenturverksamheten som lämpligen bör föras över till drifttjänstenheten. Strävan bör därvid vara att tillgodose produktionen av tjänster och service främst mot regional och lokal instans med särskilt beaktande av förhållandena i krig.

Försvarets sjukvårdsstyrelse anser att utredningens förslag om intendenturverksamheten inte är lika väl underbyggda som i fråga om annan verksamhet. I vart fall är dokumentationen i dessa delar enligt styrelsens mening inte helt tillfredsställande. Härpå tyder — som styrelsen uttrycker det — även utredningens egna uttalanden som ger intryck av att den valda lösningen är ett provisorium. Styrelsen manar till försiktighet vid bedömningen av förslag som ändrar förutsättningarna för intendenturenhetens arbete.

Försvarets materielverk anser att intendenturenheten till skillnad från förräds- och verkstadsenheterna är ett tekniskt beredningsorgan, främst inom intendenturmateriel-, livsmedels- och drivmedelsområdena. Intendenturenheten har dessutom bl. a. ansvaret för facket förplägnad enligt försvarets planerings- och ekonomisystem. Det är därför enligt verkets mening inte lämpligt att föra samman intendenturenheten med de särpräglade förräds- och verkstadsenheterna. Med hänsyn härtill och till att intendenturenheten är företrädare för intendenturförvaltningstjänsten inom verket gentemot regional och lokal instans föreslår materielverket att enheten ställs direkt under verkschefen.

Intendenturenheten bör även enligt *TCO-S* och *SR* t. v. finnas kvar som självständig huvudavdelning direkt under verkschefen. *TCO-S* menar att det måste finnas tungt vägande skäl för att ändra en organisation som fungerar tillfredsställande. Att föra samman intendenturenheten med vissa andra funktioner till en gemensam organisation med den osäkerhet som gäller i fråga om verksamhetens framtida ställning och uppgifter anses dessutom inte lämpligt. Ett sådant tillvägagångssätt kan under över-skådlig framtid ge upphov till flera, delvis onödiga, omorganisationer med den press på verksamheten och de anställda som detta skulle föranleda.

TCO-S påpekar vidare att även utredningens fortsatta översyn av fortifikationsförvaltningens och sjukvårdsstyrelsens förråds- och materielanskaffningsverksamhet är av intresse i detta sammanhang.

Utredningens förslag att inplacera *datadriftenheten* i huvudavdelningen för drifttjänst ogillas av remissinstanserna med hänsyn till pågående utrednings- och försöksverksamhet rörande datadriften inom krigsmakten. Enstämmigt föreslås att några förändringar inte skall göras f. n. utan att enheten t. v. skall stå kvar i nuvarande organisationsenhet, dvs. i den föreslagna huvudavdelningen för personal och organisation.

Huvudavdelningen för personal och organisation

Remissinstanserna anser genomgående att den av utredningen föreslagna namnändringen från nuvarande administrativa avdelningen till huvudavdelningen för personal och organisation är olämplig. Nuvarande benämning bör behållas eller om utredningens terminologi skall användas ändras till huvudavdelningen för administration.

Försvarets materielverk föreslår att den i huvudavdelningen ingående kameralenheten benämns redovisningsenheten.

Försvarets rationaliseringsinstitut menar att organisationsbyrån alltjämt bör vara ett renodlat rationaliseringsorgan. I samband med den fortsatta prövningen av organisation för redovisnings- och ekonomifunktionerna bör vidare prövas om en ekonomienhet bör inrättas inom huvudavdelningen.

För frågor av allmänt förvaltningsrättslig karaktär samt för juridiska frågor bör enligt *försvarets civilförvaltning* alltjämt finnas en kanslibyrå inom huvudavdelningen.

Utredningens förslag att *statens transportkontor* bör utgå ur organisationen biträds av *försvarets materielverk* och *försvarets rationaliseringsinstitut*, medan TCO-S anser att skäl saknas för att f. n. vidta de av utredningen förordade åtgärderna. *Försvarets rationaliseringsinstitut* föreslår att en anslutning till t. ex. förenade fabriksverken utreds.

Lednings- och samordningsfrågor

Huvudparten av remissinstanserna biträder de av utredningen framlagda principerna för hur materielverket bör ledas och förslaget om en fristående centralplanering. När det gäller kansliets ställning råder dock delade meningar.

Överbefälhavaren anser att de av utredningen angivna principiella riktlinjerna för ledningsuppgifternas fördelning mellan centrala organisationsenheter och linjeorganisationen i stort är lämpliga. Utredningen har konstaterat bl. a. att ledningen av planerings- och genomförandeverksamheten avseende anskaffning och underhåll i stor utsträckning har delegerats till linjeorganisationen och att det inte finns något som tyder på att detta förhållande bör ändras. Erfarenheterna har emellertid enligt överbefälhavaren även visat ett behov av samordning av visst gemensamt underlag,

planeringsmetodik och framtidsbedömningar. En fristående centralplanering bör medföra att denna samordning blir effektivare.

Försvarets civilförvaltning anser att det är tveksamt om erfarenheterna från den korta tid, som har förflutit sedan man efter ingående prövning beslutade nuvarande organisation av ledningssidan inom materielverket, kan anses tillfyllest för att redan nu ändra denna organisation. Återverkningarna av utredningens övriga förslag, bl. a. förstärkning av sakhuvudavdelningarnas planeringsresurser, borde möjligen avvaktas innan slutlig ställning tas till lämpligaste organisation av ledningsfunktionen. Med hänsyn till de erfarenheter som utredningen har redovisat anser dock verket skäl tala för en fristående centralplanering och för en enhet för vissa gemensamma allmänna frågor, för företagsnämndsfrågor och för press- och informationstjänst.

Försvarets sjukvårdsstyrelse ifrågasätter om inte kansliets uppgifter med fördel kan delas upp på centralplaneringen och huvudavdelningen för personal och organisation.

Försvarets materielverk biträder i huvudsak utredningens förslag. Erfarenheten har påvisat lämpligheten av att centralplaneringen och kansli- byråns allmänna enhet får den inplacering som utredningen har föreslagit.

Enligt *försvarets rationaliseringsinstitut* finns det starka skäl som talar för en direkt under verkschefen lydande enhet för den tekniska samordningen samt för industri- och inköpssamordning. Denna enhet bör som utredningen har framhållit ges en stark ställning inom verket. Institutet tillstyrker därför att en centralplanering med nyssnämnda uppgifter inrättas. Chefen för enheten bör ges samma ställning som chef för huvudavdelning.

Beträffande förslaget om ett fristående kansli finner institutet det inte styrkt att en sådan enhet är motiverad utan föreslår att uppgifterna för enheten förs över till huvudavdelningen för personal och organisation.

TCO-S ansluter sig till utredningens förslag om fristående centralplanering och kansli men framhåller angelägenheten av att stabsorganisationens uppgifter i möjligaste mån begränsas.

Arbetsformer och arbetstillfredsställelse

Remissarbetet inom försvarets materielverk har bedrivits så att personalen har beretts tillfälle att i största möjliga utsträckning delta och avge synpunkter.

Verksnämnden i försvarets materielverk ansluter sig till utredningens synpunkter och förslag med avseende på personalfrågor. Nämnden påpekar att verkets grundinställning i personalfrågor bör vara att slå vakt om anställningstrygghet och arbetstillfredsställelse. De anställda måste ges möjlighet att konkurrera om tjänster utan att verket därför gör avkall på kvalifikationskraven och verket bör aktivt medverka till utbildning även av längre varaktighet. Genom aktiva personalåtgärder bör avgångar kunna motverkas och besparingar ske.

Verksnämnden berör de personliga problem som kan uppkomma i

samband med en omorganisation och understryker nödvändigheten av att ingen därvid mister sin anställning, får minskad lön, vidkänns andra ekonomiska förluster eller tvingas byta bostadsort mot sin vilja. De anställda är positivt inställda till flexibilitet inom materielverket, men den får inte vinnas på bekostnad av personalens arbetstrivsel och trygghet i anställningen. Nämnden anför i detta sammanhang bl. a. att det ur personalsynpunkt är väsentligt för den enskilde att, oavsett plats i organisationen, känna sig knuten till en relativt fast organisationsram. Undersökningar inom verket har visat att organisationen under byrånivå är väsentlig för den enskilde och ett underlag för hela hans trygghet.

Nämnden anser det synnerligen angeläget att man nu fattar beslut om verkets organisation och att denna bör få en sådan utformning att riskerna för nya utredningar framstår som små. En fortlöpande översyn av den inre organisationen och en smidig anpassning till rådande förhållanden måste alltid äga rum och förutsätts ske genom verkets egen försorg och i nära samverkan med nämnder och fackorganisationer. Likartade synpunkter framförs av TCO-S.

Försvarets materielverk delar utredningens uppfattning om strävan efter större flexibilitet men har också full förståelse för nämndens uttalande om behovet av tillräcklig kontinuitet i arbetsuppgifter och stadga i organisationen för att bästa arbetsstillfredsställelse och arbetsresultat skall erhållas.

Omorganisationens genomförande

Den av utredningen framlagda tidsplanen och formerna för omorganisationens genomförande behandlas endast av de närmast berörda remissinstanserna.

Överbefälhavaren säger sig inte ha haft möjlighet att under remisstiden närmare analysera möjligheterna att realisera planen men utgår från att den i stort kan följas. Överbefälhavaren konstaterar att en besvärlig topp i materielverkets arbetsbelastning kan förutses genom att föreslagna organisationsändringar sammanfaller med införandet av försvarets planerings- och ekonomisystem. Materielverket bör ges frihet att anpassa genomförandet till vad som bedöms praktiskt och så att anskaffning av materiel kan ske i planerad omfattning även under omorganisationen.

Försvarets materielverk anser det mindre sannolikt att en så omfattande omorganisation helt skall kunna genomföras redan till utgången av år 1973. Av utredningen angivna tidpunkter bör betraktas som riktvärden. Verket bör ha möjlighet att anpassa organisationsåtgärderna till ordinarie arbetsuppgifter. Nyttillträdande chefer bör dock utses från januari 1972.

Verket biträder förslaget om anslag och resurser och föreslår att Kungl. Maj:t tillsätter en särskild personaldelegation för att medverka under omorganisationen och eventuell omlokalisering. Verket framhåller att en av styrelsens främsta uppgifter är att leda verkets fortlöpande anpassning till utvecklingens krav. I samband med beslut om grunderna för materielverkets framtida organisation bör verket få i uppdrag att genomföra erfor-

derliga åtgärder på sådana villkor att styrelsen och verkets personal kan känna sig ha ett reellt inflytande på och ansvar för resultatet.

Statsanställdas förbund understryker nödvändigheten av att särskilda resurser skapas för att i görligaste mån eliminera och om möjligt kompensera de olägenheter som drabbar den personal som måste få nya arbetsuppgifter och kanske också byta ut sin nuvarande levnadsmiljö mot en helt annan och främmande. *SR* förutsätter att genomförandet sker i nära samverkan mellan verket och berörda fackliga personalorganisationer.

Personal och kostnader

I samband med behandlingen av utredningens bedömningar av personal och kostnader tar huvuddelen av remissinstanserna upp förslagen om materielverkets befogenheter. Man är genomgående positiv till att materielverket ges ökad handlingsfrihet i personal- och organisationsfrågor. Enighet råder om behovet av att förstärka personaladministrationen och att införa ett internt kostnadsredovisningssystem. Däremot är man i vissa fall tveksam om möjligheterna att reducera kostnaderna i enlighet med utredningens intentioner.

Överbefälhavaren anser att en minskning av materielverkets personal- och administrationskostnader ligger helt i linje med hans inriktning av personalplaneringen inom krigsmakten.

Utredningens förslag att materielverket bör ges viss ökad handlingsfrihet i personalorganisatoriska frågor tillstyrks i princip. En avgörande förutsättning är dock att motsvarande frihet samtidigt utsträcks även till övriga myndigheter inom krigsmakten för att undvika ett konkurrensförhållande som kan bli till nackdel för krigsmakten som helhet. Överbefälhavaren anser vidare att möjligheterna till delegering hänger samman med försvarets nya planerings- och ekonomisystem.

En begränsning av personalkostnaderna för såväl fast anställda som konsulter innebär enligt *försvarets materielverk* inte i och för sig en begränsning av totalkostnaderna för materielen. Den största andelen av totalkostnaderna utgörs av produktions- och underhållskostnader. Om de personella insatserna under anskaffningsfasen blir alltför begränsade med sämre beslutsunderlag som följd, får detta i de flesta fall betalas med högre anskaffnings- och underhållskostnader. Verket anser det icke möjligt att nu uttala sig i frågan om det går att begränsa personalkostnaderna i den omfattning utredningen har föreslagit utan att arbetsuppgifterna minskas.

Verket delar utredningens uppfattning att en justering av befogenheterna skulle främja verkets produktivitet. Förutom de av utredningen rekommenderade åtgärderna föreslås att den nuvarande rutinen för utnyttjande av avlönings- och sakanslag ändras och att verket får vissa ytterligare befogenheter inom löne- och förhandlingsområdet.

Materielverket anser att det inom ramen för det nya planeringssystemet efter hand bör vara möjligt att finna metoder för att optimera verkets totala verksamhet. Den nuvarande metoden att ange ram för verkets

insatser genom begränsning av dess personalkostnadsutrymme är inte rationell och kan leda till okontrollerbara kostnader på andra håll i verksamheten. Verket anser att denna metod därför bör överges.

Försvarets rationaliseringsinstitut hävdar att socialförsäkringskostnaderna för verkets personal skall läggas till de av utredningen angivna kostnaderna. Enligt institutet utgör därför de totala årskostnaderna för materielverkets verksamhet drygt 250 milj. kr. i stället för ca 215 milj. kr. som utredningen har angett.

Institutet anser för sin del att den kostnadsminskning utredningen har föreslagit inte enbart kan göras genom att begränsa användningen av konsulter utan att huvuddelen av de besparingar utredningen åsyftar måste åstadkommas genom begränsning av antalet anställda. Eftersom kostnadsminskningen bl. a. förutsätts kunna erhållas samtidigt som antalet kvalificerade befattningshavare ökar, är det sannolikt att personalreduktionen måste bli större än 10 %. Bedömningsvis kan minskningen vara i storleksordningen 15 %, dvs. mellan 600 och 700 av nu tjänstgörande personal. Det kan dock inte uteslutas att en personalreducering av angiven omfattning kan medföra allvarliga rubbningar i verksamheten. Med hänsyn härtill och då vissa delar av materielverket inte omfattas av utredningens översyn, kan en något försiktigare målsättning för personalreduktionen te sig motiverad. Institutet bedömer att en nettoreduktion av personalen i storleksordningen 400 befattningshavare kan vara rimlig. Om beslut fattas under år 1971, skulle detta innebära att materielverkets personalstat vid i övrigt oförändrade förhållanden bör minskas till högst 4 000 anställda vid utgången av år 1976.

Statsanställdas Förbund varnar med bestämdhet för ett fastlåsande vid beräkningen att verkets nuvarande kostnader skall minskas med 10 % under en femårsperiod.

TCO-S förutsätter att utredningens kostnadsprognos mer är avsedd att utgöra ett riktmärke än ett konkret förslag till besparingsåtgärder. Såvitt *TCO-S* kan bedöma har varken utredningen, materielverket eller någon annan instans tillräckligt ingående kännedom om verkets framtida åtaganden för att vara i stånd att binda upp kostnadsutvecklingen på personalsidan på sätt som sker enligt en bokstavlig tolkning av utredningens förslag. *TCO-S* förutsätter att statsmakternas beslut grundas på förslag till kostnadsramar som på sedvanligt sätt läggs fram från verkets egen sida och inte på utredningens prognoser.

SR konstaterar att arbetsbelastningen redan f. n. är mycket stor på all ledande personal inom försvaret. Detta gäller inte minst inom materielverket. Under alla förhållanden måste krav på minskade personalkostnader anpassas till kraven på de arbetsuppgifter som skall lösas. Skall minskade kostnader bli en realitet måste statsmakterna hårt prioritera och reducera arbetsuppgifterna.

SACO anser att utredningens resonemang beträffande reducering av personalkostnaderna är föga övertygande. *SACO* framhåller att det bör ligga inom verkets ansvars- och kompetensområde att senare bedöma om och i vilken utsträckning personalkostnaderna kan reduceras.

Övriga frågor

Försvarets teletekniska laboratorium

Förslaget att laboratoriets nuvarande organisatoriska anknytning t. v. skall behållas tillstyrks av *överbefälhavaren* och *försvarets forskningsanstalt*.

Förenade fabriksverken delar inte utredningens uppfattning om komponentprovningsverksamheten utan framhåller lämpligheten av att nu genomföra en länge motiverad samordning av denna verksamhet. Fabriksverken anser att komponentprovningsverksamheten för försvaret bör samordnas till förenade fabriksverken och föreslår att beslut av sådan innebörd fattas av Kungl. Maj:t.

Industrins medverkan

Remissinstanserna instämmer i allt väsentligt i utredningens bedömningar. *LO* understryker dock starkt vad Statsanställdas Förbund i sitt yttrande har sagt om utläggning av uppdrag till den privata industrin. Förbundet konstaterar att det har haft upprepade svårigheter med sysselsättnings- och trygghetsproblem för förbundets medlemmar på grund av att arbetet lagts ut på privat industri. Enligt *LO*'s mening bör verket utnyttja egna resurser i så stor utsträckning som möjligt med hänsyn till de kriterier som anges dels om lönsamhet, dels om styrning av bearbetnings- och anskaffningsprocessen.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar pekar på att det direkta priset inte bör vara utslagsgivande vid inköp av materiel utan att största möjliga hänsyn bör tas också till betydelsen från beredskapssynpunkt av inhemsk produktion. Om inte detta beaktas, kan risk föreligga att tillräckliga produktionsresurser inte finns tillgängliga för krigsmaktens materiella beredskap, uthållighet och effektivitet.

Sveriges Industriförbund understryker vikten av att kontinuitetsaspekterna beaktas, speciellt inför den väntade minskningen av försvarsmaterielns andel av industrins omsättning. Denna utveckling medför särskilda krav på planering av anskaffningsverksamheten i syfte att klargöra förutsättningarna för industrins engagemang i utveckling och tillverkning av försvarsmateriel.

Utnyttjande av konsulter

Huvudparten av remissinstanserna ansluter sig till de kriterier och slutsatser utredningen har lagt fram om hur materielverket skall utnyttja konsulter. Den kritik som förs fram härrör främst från personalorganisationerna. Från organisationer inom försvarssektorn framförs argument mot att utnyttja konsulter i större utsträckning, medan personalorganisationerna vid AB Teleplan framför motsatta synpunkter.

Mot utredningens resonemang om löne- och konsultkostnader för *försvarets materielverk* fram två invändningar. För det första konstateras att

alla tjänster som nu erhålls för den av utredningen angivna konsultkostnaden om 40 milj. kr. inte kan eller bör ersättas med tjänster i verket. En närmare analys än den utredningen har genomfört behövs för att med hänsyn till uppgifternas art och kontinuitet fastställa i vilken omfattning tjänster som nu beställs från konsultföretag inom ramen för det nämnda beloppet bör utväxlas mot egna tjänster. För det andra anges verkets nuvarande befogenheter för lönesättning vara så begränsade att det kan ifrågasättas, om det är praktiskt möjligt att till verket knyta tillräckligt kompetent personal genom anställning.

Sett i ett vidare perspektiv anser verket i fråga om konsulttjänster att tillgång till egen personal med erforderliga kvalifikationer ger bättre möjligheter till styrning av verksamheten. Egen personal kan dessutom alternativutnyttjas. På sikt bör en riktig avvägning av dessa resursinsatser kunna leda till besparingar framför allt utanför den del av de totala kostnaderna som utredningen har räknat med.

Utredningens rekommendation att materielverket fortsätter att höja andelen utom verket så långt kravet på fullgod styrning av anskaffningsprocessen och kravet på lönsamhet medger, biträds helt av *AB Teleplan* som också framhåller vikten av att materielverket får behålla möjligheten att utnyttja egna resurser eller köpa tjänster utifrån.

Bolaget anser att kravet på ökad styrning kan tillgodoses i ökad omfattning bl. a. genom utläggning av större samlade uppgifter. Därigenom blir verkets personal avlastad och kan i ökad omfattning ägna sig åt den synnerligen betydelsefulla projekteringen, planeringen och systemledningen. Verkets personal får då större möjligheter att upprätthålla en kvalificerad dialog med staber och att uppträda som kompetent köpare gentemot industrin.

Personalorganisationerna vid AB Teleplan är förutom mot utredningens uttalanden kritiska mot utredningens sammansättning och dess sätt att tolka direktiven. I utredningen har försvar, departement och industri varit representerade — däremot inte konsultföretagen. Detta har enligt organisationernas uppfattning lett till en skev bild av de senares roll i verksamheten och en överbetoning av industrins möjligheter att assistera materielverket.

SACO finner det anmärkningsvärt att den konsultverksamhet som utredningen beskriver som en permanent och oekonomisk utökning av personalstyrkan har tillåtits pågå under så lång tid och ständigt ökat i omfattning, trots upprepade påpekanden från personalorganisationerna bl. a. i tidigare remissyttranden.

TCO-S riktar viss kritik mot utredningens underlag för att bedöma i vilken omfattning externa tjänster skall utnyttjas.

Lokalisering

Av remissinstanserna har sexton tagit upp frågan om partiell utflyttning av materielverket. Av dessa uttalar sig nio för en sådan utflyttning. Andra tar upp vissa delfrågor i samband med genomförandet utan att i

övrigt anföra några betänkligheter mot en utlokalisering. Negativa är endast *försvarets materielverk* och *TCO-S* som i det närmaste helt avstyrker en utlokalisering enligt utredningens förslag. *SACO* understryker med skärpa den oro personalen känner inte bara inom berörda organisationsenheter utan även vid verket i övrigt.

Största intresset från lokaliseringssynpunkt tilldrar sig drifttjänstavdelningen. *Överbefälhavaren* som anser att krigsorganisatoriska hänsyn främst bör vara utgångspunkten för valet av lokaliseringsort, framhåller att materielverkets väsentligaste uppgifter i händelse av krig är koncentrerade till driftsidan. Härav följer att de organ inom verket som huvudsakligen är inriktade på drift bör vara organiserade och grupperade så att verksamheten kan genomföras på ett lämpligt sätt även under växling från fredsförhållanden till krigsförhållanden. Drifttjänsten bör enligt överbefälhavaren bl. a. därför lokaliseras till annan plats än stockholmsområdet.

Försvarets rationaliseringsinstitut, *statskontoret* m. fl. remissinstanser stöder förslaget om Karlstad som en lämplig lokaliseringsort för drifttjänstavdelningen.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län pekar på att utredningen vid sidan om Arboga, Linköping och Karlstad även angett Karlsborg som en lämplig plats för lokalisering. Vad gäller Arboga och Linköping har delegationen för lokalisering av statlig verksamhet föreslagit relativt begränsade lokaliseringar, medan Karlstad sysselsättningsmässigt skulle få den mest betydande lokaliseringen. Till förmån för Karlsborg talar enligt länsstyrelsen koncentrationen av annan militär verksamhet till detta område och det närbelägna skövdeområdet, läget ur kommunikationssynpunkt samt behovet av nytillskott av arbetstillfällen. Länsstyrelsen hävdar att de regionalpolitiska skälen för lokalisering till Karlsborg klart överväger dem som talar för någon av de övriga utpekade orterna.

Försvarets rationaliseringsinstitut för fram ytterligare några förslag i lokaliseringsfrågan. Det bör enligt institutet övervägas om inte provningscentralen i Karlsborg bl. a. ur miljövårdssynpunkt – trycket mot Vättern – bör flyttas till och slås samman med provningscentralen i Vidsel. Institutet ifrågasätter vidare om inte chef och planering för huvudavdelningen för provning borde flyttas ut från stockholmsområdet och då lämpligen anslutas till provningscentralen i Malmslätt.

Förslaget om omlokalisering av vissa enheter m. m. inverkar i hög grad på den berörda personalens förhållanden, konstaterar *försvarets materielverk*. En attitydundersökning som har utförts inom verket visar att 68 % av dem som berörs inte har för avsikt att flytta med till utflyttningsorten, medan ca 16 % av de tillfrågade har uttalat osäkerhet i denna fråga. Avgörande för verkets ställningstagande har emellertid varit den negativa effekten av en utflyttning, främst genom den försämrade kontakten mellan utflyttade delar och samverkande organ inom stockholmsområdet. Enligt verkets mening medför en geografisk uppdelning försämrade möjligheter för verket att tillgodogöra sig de rationaliseringsvinster som förutsattes möjliga att nå när verket bildades.

Materielverket anser att övervägande nackdelar är förenade med det förslag till omlokalisering som utredningen har presenterat. Om statsmakterna trots detta fattar beslut om utflyttning, måste urvalet av enheter ske på sådant sätt att de negativa effekterna minimeras och eventuella positiva effekter av omlokaliseringen tillvaratas. De från tjänstesynpunkt minsta olägenheterna uppstår om följande enheter omlokaliseras.

Förrådsavdelningen	ca 190 personer
Verkstadsavdelningen	ca 65 personer
Vissa provningsenheter	ca 85 personer
Datadriftenheten	ca 50 personer
Viss administrativ personal	ca 20 personer
	ca 400 personer

Utöver dessa enheter har utredningen föreslagit att intendenturenheten skall omlokaliseras. Intendenturenhetens verksamhet avser i stor utsträckning teknisk beredning, vilket enligt materielverket med hänsyn till behovet av samarbete med staber, övriga delar av verket m. fl. kräver lokalisering i Stockholm. Enheten har även i övrigt ett betydande behov av kontakter inom stockholmsområdet. Verket motsätter sig därför bestämt intendenturenhetens omlokalisering. *Försvarets sjukvårdsstyrelse* anser att beslut om utlokalisering av intendenturenheten inte bör fattas förrän större klarhet har vunnits om utvecklingen på sikt inom intendenturområdet.

TCO-S ifrågasätter allmänt sett lämpligheten att flytta ut enskilda organisationsenheter som är ålagda centrala ledningsfunktioner. Ju mer geografiskt splittrad en organisation är, desto svårare finner TCO-S det vara att planera och administrera verksamheten. Den av utredningen förordade lösningen utgör sålunda enligt TCO-S en form för lokalisering som i möjligaste mån bör undvikas.

Departementschefen

Försvarets materielverk bildades den 1 juli 1968 (prop. 1968: 107, SU 1968:106, rskr 1968:234) och övertog därvid ansvaret för den verksamhet som hade bedrivits vid förutvarande armé-, marin- och flygförvaltningarna samt försvarets intendenturverk och försvarets förvaltningsdirektion. Frågan om en sammanslagning hade länge varit aktuell och beslutet att bilda ett gemensamt verk hade föregåtts av ett flertal utredningar. Förslagen i prop. 1968:107 om organisation m. m. av försvarets materieförvaltning i central instans m. m. grundades i första hand på de förslag som lagts fram av försvarets materieförvaltningsutredning och de synpunkter som kommit fram i samband med remissbehandlingen av utredningens betänkande.

Försvarets materielverk har till huvudsaklig uppgift att svara för ledningen i central instans av materieförvaltningen inom tyg- och intendenturområdena. Materieförvaltande uppgifter i mindre skala har

även försvarets sjukvårdsstyrelse och fortifikationsförvaltningen, sjukvårdsstyrelsen beträffande sjukvårdsmateriel och läkemedel och fortifikationsförvaltningen beträffande fortifikatorisk materiel.

Verksamheten vid materielverket är fördelad på fem huvudenheter, armématerielförvaltningen, marinmaterielförvaltningen, flygmaterielförvaltningen, intendenturmaterielförvaltningen och administrativa avdelningen. De tre förstnämnda svarar för anskaffning och underhåll av tygmateriel och är i stort sett likformigt organiserade. De olikheter som förekommer är betingade av att skilda typer av materielsystem handläggs vid de tre förvaltningarna. Intendenturmaterielförvaltningens organisation överensstämmer i stort med försvarsgrensförvaltningarnas med de avvikelser som betingas av att förvaltningen fullgör uppgifter för försvaret som helhet. Administrativa avdelningen handlägger för verket gemensamma uppgifter rörande planering, samordning, organisation m. m. Till avdelningens organisationsbyrå är knutna statens transportkontor, materielverkets datadriftenheter och försvarets klassifikationscentral.

Materielverket leds av en styrelse. Ledamöter av denna är verkets generaldirektör, som är styrelsens ordförande, och minst sex andra ledamöter, som utses särskilt av Kungl. Maj:t. Verket har ca 4 400 anställda varav ungefär en fjärdedel har sina arbetsplatser utanför storstockholmsområdet.

Vid omorganisationen år 1968 skapades den gemensamma verksledningen och den administrativa avdelningen. Några större förändringar av den inre organisationen och arbetsformerna inom huvudenheterna genomfördes inte. Som jag framhöll vid anmälan av prop. 1968:107 behövdes ytterligare undersökningar innan några sådana förändringar kunde genomföras. Sedan riksdagen hade godkänt de riktlinjer som angavs i propositionen tillkallade jag i juni 1968 med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande fem sakkunniga med uppdrag att utreda organisationen av anskaffningsverksamheten och därmed sammanhängande funktioner m. m. inom försvarets materielverk. Undersökningarna skulle inte begränsas till enbart materielverkets arbetsområde utan även omfatta bl. a. materielanskaffningsfunktionerna vid försvarets sjukvårdsstyrelse och fortifikationsförvaltningen.

De sakkunniga, som antog benämningen försvarets materielanskaffningsutredning (Fö 1969:17), fick i oktober 1969 tilläggsdirektiv att även pröva vilka delar av materielverket som kunde förläggas utanför storstockholmsområdet. Utredningen lämnade i december 1970 ett delbetänkande (Ds Fö 1970:12) med förslag till organisation av anskaffningsverksamheten m. m. vid försvarets materielverk. Verksamheten vid fortifikationsförvaltningen och försvarets sjukvårdsstyrelse avser utredningen att behandla i en senare etapp.

På grundval av 1966 års verkstadsutrednings arbete och materielverkets förslag lade Kungl. Maj:t i prop. 1970:110 fram förslag om gemensamma verkstads- och förrådsorgan. Riksdagen fattade beslut i enlighet med förslaget (SU 1970:110, rskr 1970:276). Verkstadsavdelningen, som inrättades den 1 juli 1970, är provisoriskt underställd chefen för

administrativa avdelningen medan den vid samma tidpunkt bildade förrådsavdelningen är provisoriskt underställd chefen för intendenturmaterieförvaltningen. Materielverket har vidare utrett frågan om den s. k. normalieverksamhetens organisation och lämnade i november 1970 förslag i denna fråga. I begreppet normalieverksamhet innefattas ett antal servicefunktioner, som har anknytning till anskaffningsverksamheten, exempelvis standardisering, materielregistrering och publikationstjänst.

Enligt materielanskaffningsutredningen bör materielverkets resurser för teknisk beredning vid anskaffning av tygmateriel organiseras med beaktande av i första hand huvudanvändare. Den organisation som föreslås har stora likheter med den nuvarande. Intendenturverksamheten föreslås t. v. hållas samlad i en enhet som tillsammans med förråds- och verkstadsenheterna bör föras samman till en enhet som står direkt under verksledningen – huvudavdelningen för drifttjänst. Utredningen anser vidare att även materielverkets provningsorgan bör föras samman till en enhet som står direkt under verksledningen – huvudavdelningen för provning.

Utredningens förslag innebär att direkt under verksledningen skall finnas ett kansli, en enhet för central planering och sex huvudavdelningar, nämligen för armémateriel, marinmateriel, flygmateriel, provning och drifttjänst samt för personal och organisation. Den sistnämnda enheten motsvaras i allt väsentligt av den nuvarande administrativa avdelningen med undantag av att kansliet och enheten för central planering har brutits ut och ställts direkt under verksledningen. Utredningen anser det nödvändigt att de tre huvudavdelningarna för armémateriel, marinmateriel och flygmateriel i princip disponerar alla resurser som behövs för att genomföra anskaffningarna och leda underhållsverksamheten för den anskaffade materielen. Utredningen föreslår därför att i var och en av dessa tre huvudavdelningar skall ingå enheter för inköp, underhåll och kontroll.

Vid val av organisationsalternativ i stort för materielverket har utredningen fäst stor vikt vid möjligheterna att inom linjeorganisationen administrera de stora och kostnadskrävande projekten. Den föreslagna organisationen är en bild av anskaffningsverksamhetens projektstruktur. Effektiviteten och det ekonomiska utbytet av samarbetet mellan industrin och verket beror i hög grad på klara ansvarsgränser. Utredningen anser att den föreslagna organisationen uppfyller dessa krav.

Omorganisationen föreslås bli påbörjad i början av år 1972 för att sedan stegvis genomföras under åren 1972 och 1973. Utredningens tidsplan förutsätter att beslut om organisationen i stort har fattats under hösten 1971.

Enligt utredningens uppfattning är det inte möjligt att minska kostnaderna för verkets drift under omorganisationsperioden. Därefter bör det emellertid vara möjligt att nedbringa de sammanlagda kostnaderna för verkets drift och för konsulter (totalt ca 215 milj. kr. i 1970 års lönenivå) med sammanlagt ca 10% under en femårsperiod.

Utredningen finner att ca 600 personer kan flyttas ut i samband med

omlokalisering av viss verksamhet. Huvuddelen av dessa tillhör huvudavdelningen för drifttjänst som i sin helhet anses kunna lokaliseras utanför storstockholmsområdet.

Materielanskaffningsutredningens organisationsförslag har vid remissbehandlingen genomgående mottagits positivt. Det material som utredningen har lagt fram anses utgöra tillräcklig grund för ett principbeslut om försvarets materielverks framtida organisation. Huvudparten av remissinstanserna ansluter sig till organisationsförslaget i stort. Den kritik som förs fram riktar sig väsentligen mot enskildheter i organisationslösningen.

Så gott som samtliga remissinstanser vänder sig mot den föreslagna huvudavdelningen för provning. Remissinstanserna delar visserligen utredningens uppfattning att provningsverksamheten bör samordnas men anser att detta kan ske på enklare sätt än utredningen föreslagit. Bland argumenten mot utredningens förslag kan nämnas att en sådan avdelning skulle behöva en särskild administration, vilket kräver personal och kan verka fördröjande på handläggningen av provningsärendena. Vidare framhålls att det krävs nära samarbete mellan organ för teknisk beredning och provning och att de provningsenheter det här främst är fråga om representerar mycket olika teknikområden.

Av utredningens övriga dellösningar har inplaceringen av intendenturverksamheten kritiserats vid remissbehandlingen. Ett flertal remissinstanser anser att den inte i sin helhet bör ingå i huvudavdelningen för drifttjänst.

Remissinstanserna är med några undantag positiva till en ytterligare utlokalisering av delar av materielverket från storstockholmsområdet. Tvivel beträffande lämpligheten av att flytta ut intendenturverksamheten förs emellertid fram.

Från flera håll framhålls angelägenheten av att ett principbeslut fattas nu. Sedan lång tid har en stor del av personalen måst tas i anspråk för utredningsarbete. Materielverket måste enligt remissinstanserna ges möjligheter att stabilisera arbetsformerna i en organisation som inte utsätts för alltför täta förändringar till förfång för verkets egentliga arbetsuppgifter.

Under de senaste årens diskussion om *materielverkets framtida organisation* har bl. a. den uppfattningen förts fram att den nuvarande inriktningen mot försvarsgrenarna inte skulle vara den lämpligaste utgångspunkten för att uppnå en så rationell organisationslösning som möjligt. Med hänsyn till att verksamheten i stor utsträckning har en teknisk karaktär har det satts i fråga om inte en organisation baserad på tekniska fackområden skulle vara lämpligare.

När jag anmälde försvarets materieförvaltningsutrednings förslag i prop. 1968:107 ansåg jag mig inte kunna bedöma materielverkets organisation på längre sikt förrän sakverksamheten hade undersökts. Eftersom jag ansåg det angeläget att få frågan om organisationsprincipen allsidigt belyst angav jag i direktiven till materielanskaffningsutredningen särskilt att utredningen skulle pröva olika alternativ och att valet i första hand skulle stå mellan en försvarsgrensinriktad och en fack- eller

produktinriktad organisation. Målet borde vara att finna en praktisk form för verksamheten som förenade kraven på hög effekt och enkla arbetsformer med kraven på god anknytning till förbandsproduktionen i fred och underhållsverksamheten i krig.

Utredningen har närmare granskat och presenterat tre organisationsalternativ, vilka byggts upp genom att föra samman materielen i produktgrupper efter olika utgångspunkter. Alternativet 1, där materielen förts samman med beaktande av i första hand teknologisk samhörighet, avviker från de sinsemellan mera likartade alternativen 2 och 3. I de sistnämnda har materielen förts samman med beaktande av teknisk systemsamhörighet resp. huvudanvändare.

Materielverket anskaffar materiel av de mest skiftande slag och verksamheten berör ett stort antal teknikområden. Den taktiska och tekniska utvecklingen medför att anskaffningen i större utsträckning än tidigare inriktas mot materielsystem som innehåller materiel av flera olika slag. I ett sådant system finns vanligen ett flertal teknikområden representerade. Innan en anskaffning kan påbörjas krävs ett omfattande planerings- och utredningsarbete. Detta sker i intim samverkan med användaren. Under själva anskaffningen fordras en kontinuerlig uppföljning och samverkan med industrin och när det gäller system även anpassning av de olika materielslagen till varandra.

Oavsett vilket av utredningens alternativ som väljs kommer ett behov av särskilda insatser för intern och extern samordning att uppstå. I alternativet 1 kommer insatser att krävas för att samordna såväl det långsiktiga planerings- och utredningsarbetet vilket sker i nära kontakt med avnämarna som den kontinuerliga anskaffningsverksamheten. Varje försvarsgrens materiel skulle i detta alternativ vara spridd på ett flertal huvudavdelningar och detta skulle medföra bl. a. att avsevärda resurser måste sättas in för projektledning vid anskaffning av större system. I alternativen 2 och 3 är det nödvändigt att samordna verksamheten så att inte likartad materiel anskaffas av olika organisationsenheter och så att verket utnyttjar personal med specialkunskaper på ett effektivt sätt.

Såväl materielanskaffningsutredningen som remissinstanserna har ansett att fördelarna av att hålla samman materielsystem och materiel inom samma användningsområde överväger fördelarna av den teknologiska samordning, som erhålls i alternativ 1. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Mot bakgrund av verkets uppgifter torde enligt min mening samordningsproblemen i en system- eller användarinriktad organisation vara enklare att lösa och kräva mindre personal än samordningsproblemen i en teknikorierad organisation.

Alternativen 2 och 3 uppvisar skiljaktigheter främst inom teleområdet. Jag delar utredningens uppfattning att fördelarna med alternativet 2, där stridslednings- och sambandsmaterielen förs samman till en självständig huvudavdelning, inte uppväger nackdelarna. Sådan materiel ingår numera i de flesta materielsystem. En organisationslösning enligt alternativ 2 kan därför förlänga beslutsprocessen under anskaffningsarbetet och risker finns att den blir mer personalkrävande än en organisation enligt

alternativ 3.

Jag förordar, att anskaffning av tygmateriel skall bedrivas i en organisation i princip uppbyggd enligt utredningens alternativ 3, dvs. i tre enheter — *huvudavdelningarna* för *armémateriel*, *marinmateriel* och *flygmateriel*. Som jag tidigare har framhållit kommer emellertid även en sådan organisation att kräva samordning av verksamheten på olika områden. Jag återkommer i det följande till konsekvenserna härav när det gäller ledning och administration.

Huvuddragen av den organisation jag förordar framgår av en tablå, vilken torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Beträffande indelningen i enheter för teknisk beredning inom huvudavdelningarna anser jag mig endast ha anledning att ta upp förhållandena inom vapen- och teleområdet till behandling.

Inom vapenområdet har ansvarsfördelningen vid anskaffning av *robotmateriel* tilldragit sig största intresset hos remissinstanserna. Robotanskaffningen har under tiden efter andra världskriget krävt speciella organisatoriska lösningar bl. a. för att inom landet bygga upp kunskaper inom teknikområdet i fråga. F. n. bedrivs i stort sett all kvalificerad teknisk beredning av robotanskaffning vid flygmaterieförvaltningens robotavdelning. Vid armé- och marinmaterieförvaltningarna finns enheter om ett fåtal personer för samordning av robotfrågor inom resp. huvudavdelnings ansvarsområde. Materielanskaffningsutredningen anser att en viss omfördelning av nuvarande ansvars- och uppgiftsfördelning bör ske. En mindre del av robotavdelningens personal föreslås bli överförd till huvudavdelningarna för armémateriel och marinmateriel medan huvuddelen av den nuvarande projektbyrån inom robotavdelningen och flygplanavdelningens vapenbyrå föreslås bilda en vapenenhet inom huvudavdelningen för flygmateriel. Denna skall svara för flygvapnets vapenmateriel och för samordning av allmänna robottekniska frågor.

Jag förordar att det inom huvudavdelningen för flygmateriel bildas en vapenenhet enligt utredningens förslag. Denna bör inom materielverket svara för allmänna robottekniska frågor samt för anskaffning av mera kvalificerad robotmateriel. Jag räknar med att i enheten kommer att ingå, förutom personal från de nyss omtalade projekt- och vapenbyråerna, huvudparten av den personal som i den nuvarande robotavdelningen utnyttjas för planering och serviceuppgifter. Materielverket bör i enlighet med vad som allmänt bör gälla för verket i viss utsträckning kunna omfördela personal med hänsyn till aktuella anskaffningar samt till behovet av ett effektivt studiearbete inom de olika huvudavdelningarna. Riktpunkten skall vara dels att alla möjligheter till samordning när det gäller anskaffning av robotmateriel tas till vara och dels att verkets totala resurser inom detta område utnyttjas på bästa sätt.

När det gäller *artillerimateriel* med *ammunition* har utredningen inte föreslagit några förändringar av nuvarande ansvarsfördelning. Jag anser liksom utredningen att man inom resp. huvudavdelning bör ha möjlighet att handlägga dylika frågor. Jag vill dock understryka angelägenheten av att anskaffningsarbetet inom detta område ytterligare samordnas så att

tillgängliga resurser utnyttjas på bästa sätt och så att man effektivt tar till vara möjligheterna att ta fram för försvarsgrenarna gemensam materiel. Detta gäller i första hand mark- och sjömålsartilleri samt luftvärnsartilleri med tillhörande ammunition.

Några remissinstanser anser att utredningens gränsdragningar när det gäller *stridslednings-* och *sambandsmateriel* är mindre lämpliga. Den materiel som avses är bl. a. krigsmaktens gemensamma signalförbindelser eller de materielsystem som ingår i delprogrammet Krigsorganisation för vissa staber m. m. Enligt min uppfattning bör en huvudavdelning alltså ha samordningsansvar inom materielverket för gemensamma sambandsnät och den materiel som ingår i dessa. Dessa frågor handläggs f. n. vid flygmaterieförvaltningen, medan chefen för armén är ansvarig för produktionen av flertalet av de förband, som betjänar sambandsutrustningar i de gemensamma näten. Denna ansvarsfördelning har bestämda svagheter. I materielverkets nya organisation bör därför enligt min mening de materielsystem som ingår i delprogrammet Krigsorganisation för vissa staber m. m. handläggas vid huvudavdelningen för armémateriel. De praktiska konsekvenserna av vad jag här har förordat blir i första hand att viss personal som handlägger frågor rörande de gemensamma signalförbindelserna och däri ingående materiel förs över från huvudavdelningen för flygmateriel till huvudavdelningen för armémateriel och att flygvapnets stridslednings- och marksambandsmateriel handläggs i en enhet inom huvudavdelningen för flygmateriel.

Inom stridslednings- och sambandsområdet bör liksom inom övriga områden eftersträvas att likartad materiel anskaffas endast av en enhet inom verket. Det bör ankomma på materielverket att göra de från denna synpunkt nödvändiga gränsdragningarna mellan de olika huvudavdelningarna och att successivt anpassa personalen med hänsyn härtill.

Jag kommer så till frågan hur de med materielanskaffningen sammanhängande funktionerna *inköp*, *underhåll* och *kontroll* skall inordnas i materielverkets organisation. Materielanskaffningsutredningen föreslår att enheter för dessa funktioner skall ingå i var och en av de tre materielanskaffande huvudavdelningarna.

Beträffande funktionerna inköp och kontroll är remissinstanserna med något undantag eniga med utredningen. Inte heller jag har funnit skäl att gå ifrån utredningens förslag. Jag anser dock att det inom dessa områden, och då särskilt inköpsområdet, föreligger ett starkt behov av samordning. Jag förutsätter att materielverket med kraft bedriver denna samordningsverksamhet så att verket i inköps- och kontrollfrågor uppträder på ett ensartat sätt mot industrin.

När det gäller underhållsverksamheten har remissinstanserna inte en lika enig uppfattning. Förslag förs fram om att föra samman organ för verkställande underhåll till en enhet och att placera in denna i huvudavdelningen för drifttjänst. Enligt min mening är en dylik organisation för vissa delar av underhållsverksamheten den bästa lösningen på längre sikt. Jag är dock inte beredd att nu förorda en sådan lösning. Som utredningen har framhållit uppnås kostnadsbesparingar inom underhållsområdet

främst genom att man anskaffar funktionssäker materiel, som är lätt att underhålla och genom att man minskar reparations- och översynsfrekvensen. Samarbetet mellan organ för teknisk beredning och för underhåll är här av stor betydelse. Vidare bedrivs underhållsverksamheten vid de nuvarande materielförvaltningarna i flera avseenden på olikartat sätt. Detta beror bl. a. på materielsystemens olika uppbyggnad och användning samt på att underhållsresurserna på det regionala och lokala planet inte är likformigt uppbyggda. Enligt min bedömning är den av materielanskaffningsutredningen föreslagna underhållsorganisationen en lämplig avvägning mellan nuvarande förhållanden och önskemålen att föra samman resurserna för ledning av materielens drift. Förslaget innebär att underhållsverksamheten inom varje huvudavdelning kommer att koncentreras till en enhet. Detta kommer att underlätta rationaliseringar inom huvudavdelningarnas ansvarsområden samtidigt som förutsättningarna för samordning mellan huvudavdelningarna kommer att förbättras. Jag tillstyrker därför utredningens förslag till underhållsorganisation men förutsätter att materielverket i samband med pågående undersökningar inom underhållsområdet prövar möjligheterna att ytterligare samordna verksamheten. Jag förordar vidare att teleunderhållskontoret utgår ur organisationen.

I och med att underhållsverksamheten – liksom inköps- och kontrollverksamheten – kommer att bedrivas av huvudavdelningarna kommer det att krävas en samordning inom verket. Jag återkommer till denna fråga.

Med teknisk beredning och anskaffning hänger *provningsverksamheten* samman. Utredningen har föreslagit att huvuddelen av denna verksamhet skall föras samman till en huvudavdelning för provning. En sådan åtgärd skulle medge en samlad överblick över provningsresurserna och underlätta långsiktig planering, samordning m. m. För egen del anser jag att en samordning kan ge rationaliseringsvinster. Jag delar emellertid den av remissinstanserna framförda uppfattningen att en sådan samordning kan erhållas på ett enklare sätt än genom att bilda en särskild huvudavdelning. Jag anser mig därför inte kunna förorda att en sådan avdelning inrättas.

De provningsorgan som utredningens förslag omfattar berör med undantag av teleprovning främst nuvarande armé- och flygmaterieförvaltningarna. Armématerieförvaltningens provningscentral, som nu ingår i förvaltningens vapenavdelning, bör enligt min mening ingå i den av utredningen föreslagna ammunitionsenheten i huvudavdelningen för armémateriel. Provningscentralen har i allt väsentligt sin verksamhet förlagd till Karlsborg och bedriver där i huvudsak ammunitionsprovning. I Karlsborg finns även en robotförsöksplats som tillhör nuvarande flygmaterieförvaltningen. Den administrativa verksamheten för dessa två enheter såsom expedition, bevakning och service åt provningspersonalen, bör enligt min uppfattning bedrivas gemensamt. Jag förordar att huvudavdelningen för armémateriel åläggs att svara för den administrativa verksamheten vid provningsplatserna i Karlsborg.

Flygmaterieförvaltningens nuvarande försökscentral i Malmslätt är den provningsenhet inom materielverket som har mest personal och mest

omfattande provningsutrustning. Den bör enligt min uppfattning utgöra stommen i en *provningsenhet* som blir direkt underställd chefen för huvudavdelningen för flygmateriel. I enheten bör huvudavdelningens samtliga provningsresurser ingå. Detta innebär att enheten förutom försökscentralen skulle omfatta försöksbyrån i flygmaterielförvaltningens nuvarande robotavdelning, inklusive de till byrån hörande försöksplatserna i Karlsborg och Vidsel. Jag anser vidare att den av utredningen föreslagna teleprovningscentralen bör ingå i enheten. Jag finner det nämligen angeläget att verkets resurser för teleprovning snarast samordnas. Inom detta arbetsområde kan samma personal och utrustning ofta användas för de mest skiftande materielslag. Med hänsyn till att det vid försökscentralen i Malmslätt bedrivs en omfattande elektronisk provning finner jag det naturligt att teleprovningscentralen lokaliseras i anslutning till denna. Jag förordar alltså att i huvudavdelningen för flygmateriel inrättas en provningsenhet och att denna består av en försökscentral, försöksplatserna i Karlsborg och Vidsel samt en teleprovningscentral. Provningsenheten bör med undantag av försöksplatserna vara lokaliserad till Malmslätt och ha samordningsansvar för materielverkets hela provningsverksamhet.

Vid remissbehandlingen har föreslagits att samverkan mellan organ för teknisk beredning och organ för provning bör regleras på basis av betalda uppdrag. Jag anser det lämpligt att ett sådant system prövas. Härigenom blir det möjligt att jämföra kostnaderna för materielverkets interna provning med kostnaderna för extern provning.

Jag har hittills uppehållit mig vid organisationsenheter som är direkt engagerade i anskaffning av tygmateriel. Av övriga enheter som har föreslagits av materielanskaffningsutredningen vill jag först ta upp *huvudavdelningen för drifttjänst* till diskussion. Denna bör enligt utredningen innehålla planering, intendenturenhet, förrådsenhet, verkstadsenhet och datadriftenhet. Liksom remissinstanserna anser jag det lämpligt att en sådan huvudavdelning bildas och att enheterna för *förråd* och *verkstad* ingår i denna. Enheterna har en klar driftfunktion riktad mot regional och lokal instans.

Beträffande övriga enheter delar jag emellertid inte utredningens uppfattning. Huvuddelen av intendenturverksamheten inbegriper anskaffningsuppgifter som till skillnad från de serviceinriktade förråds- och verkstadsenheterna kräver viss tekniskt beredning. Genom en samordning mellan tygmateriel- och intendenturmaterielanskaffning kan rationaliseringsvinster erhållas. Jag anser det därför inte lämpligt att placera den nuvarande intendenturmaterielförvaltningen i huvudavdelningen för drifttjänst. Den nuvarande livsmedelsbyrån utgör emellertid ett undantag. Den svarar för driften av krigsmaktens matinrättningar och för facket förplägnad. Jag föreslår att den ingår i huvudavdelningen för drifttjänst som en självständig enhet under benämningen *förplägnadsenheten*. Några av remissinstanserna har föreslagit att intendenturmaterielförvaltningen skall finnas kvar som en huvudavdelning direkt under verksledningen. En sådan lösning ger emellertid inte möjlighet till de rationaliseringar jag

eftersträvar. Inordnas intendenturmaterielanskaffningen i en av de tygmaterielanskaffande huvudavdelningarna finns möjlighet att integrera verksamheten med övrig verksamhet inom huvudavdelningen och att reducera personalen och då främst inom funktionerna planering, inköp och kontroll. Huvudparten av den intendenturmateriel som anskaffas är avsedd för armén. Jag förordar därför att en *intendenturenhet* ingår i huvudavdelningen för armémateriel. Enheten bör, med undantag för de uppgifter som åvilar livsmedelsbyrån, i ett inledningsskede ha i princip samma uppgifter som den nuvarande intendenturmaterielförvaltningen.

Med hänsyn till pågående försöksverksamhet är jag inte beredd att nu förorda någon omorganisation av materielverkets *datadrift*.

Jag förordar slutligen att *biluttagningen* placeras in i huvudavdelningen för drifttjänst. Biluttagningen ingår i armématerielförvaltningens fordonsavdelning. Dess verksamhet har emellertid endast begränsad anknytning till anskaffningsarbetet. Frågan om biluttagningens interna organisation torde emellertid få prövas ytterligare då resultaten av en inom försvarets rationaliseringsinstitut pågående översyn av den samlade uttagningsverksamheten föreligger.

1968 års riksdagsbeslut om försvarets materielverk omfattade väsentligen verkets *ledning* och *administration*. Med ledning av vunna erfarenheter föreslår utredningen vissa justeringar i den nuvarande organisationen. Jag förordar som framgår av bilaga 3 att den nuvarande administrativa avdelningens motsvarighet i den nya organisationen benämns huvudavdelningen för administration. Jag biträder utredningens förslag att en särskild enhet för central planering skall ställas till verksledningens disposition. Kansliet bör ingå i denna enhet.

Enheten för central planering skall främst ha till uppgift att ge verkets ledning en överblick över verkets totala verksamhet samt att ta fram underlag för en lämplig fördelning av uppgifter mellan verkets olika organisationsenheter. Jag anser att i enheten bör ingå personal främst för planering och samordning av forskning och utveckling, ekonomiska frågor samt inköps-, kontroll- och underhållsverksamhet.

Vid den organisation i stort av materielverket som jag förordar blir det en väsentlig förutsättning för verkets förmåga att lösa sina uppgifter att dessa planerings- och samordningsuppgifter ägnas stor uppmärksamhet. För att materielverkets organisation skall fungera effektivt fordras centralt en kontinuerlig uppföljning av verksamheten i stort och en anpassning av de olika organisationsenheternas uppgifter till utvecklingen. De samordningsåtgärder som vidtas bör enligt min mening inte begränsas enbart till fördelning av samordningsansvar och anskaffningsuppdrag utan bör även omfatta omfördelning av resurser mellan olika organisationsenheter.

Jag vill i detta sammanhang ta upp frågan om intern kostnadsredovisning och internrevision. Jag ställer mig liksom remissinstanserna positiv till att ett internt kostnadsredovisningssystem — anslutet till system S som successivt skall införas inom försvaret — införs i materielverket. För att verksledningen snabbt skall få ett bättre underlag för att styra

verksamheten bör införandet ges hög prioritet. I ett verk av materielverkets storlek och med ett så betydande ekonomiskt ansvar torde det också vara nödvändigt med internrevision. Chefen för finansdepartementet har utfärdat anvisningar för arbetet med utveckling av den ekonomiska redovisningen och redovisningsrevisionen inom försvaret.

Normalieverksamheten har utretts i särskild ordning av materielverket. Den föreslagna gemensamma normalieenheten har av materielanskaffningsutredningen placerats in i huvudavdelningen för provning. Materielverkets normalieutredning har vid remissbehandlingen utsatts för viss kritik. Enligt min mening torde dock en sammanslagning av denna verksamhet ge de bästa rationaliseringsmöjligheterna. Jag förordar därför att en gemensam normalieenhet bildas och att den placeras in i huvudavdelningen för administration. Jag kan emellertid inte i alla delar ansluta mig till materielverkets förslag beträffande den gemensamma enhetens inre organisation. Materielregistreringsenhetens verksamhet bör även omfatta klassificering, nomenklaturverksamhet och samordning av materieldokumentation. I enheten bör därför ingå huvuddelen av nuvarande försvarets klassifikationscentral. Vidare bör material- och standardiseringsfunktionerna föras samman till en enhet, som svarar bl. a. för klassifikationscentralens uppgifter i försvarets standardiseringsdelegation. Normalieenheten bör således förutom chef och centralenhet omfatta enheter för litteraturtjänst, materialrådgivning och standardisering, materielregistrering och klassifikation m. m., ritningshantering, publikationsverksamhet och reproduktion. Jag räknar med att enheten skall omfatta högst 270 personer när omorganisationen har genomförts. Ytterligare personalreduceringar torde kunna göras när verksamheten vunnit stadga.

Beträffande *försvarets teletekniska laboratorium* som behandlats av utredningen är jag inte beredd att nu förorda några förändringar i dess ställning och uppgifter. Dessa har visst samband med frågor som behandlas av utredningen om den framtida försvarsforskningen.

Jag räknar med att *omorganisationen* av materielverket kommer att ta relativt lång tid. Den bör kunna påbörjas den 1 juli 1972. Före denna tidpunkt kan det bli aktuellt att vidta vissa provisoriska åtgärder. Detaljutformningen av organisationen bör ske först efter förslag av materielverket. Vid utarbetandet av dessa förslag måste materielverket bl. a. ta ställning till organisationstillhörighet och arbetsuppgifter för sådana underenheter eller funktioner som jag inte har tagit upp till särskild behandling. Jag avser att återkomma med förslag till åtgärder för att genomföra organisationen i samband med prövningen av de årliga anslagsframställningarna.

Liksom inom statlig verksamhet i övrigt bedrivs inom försvaret kontinuerligt en rationaliseringsverksamhet i syfte att öka effektiviteten och att begränsa kostnaderna. Det är nödvändigt att denna verksamhet intensifieras. Jag avser att anmäla dessa frågor i annat sammanhang. Jag vill emellertid här framhålla att materielverket måste bidra till att personalkostnaderna och antalet anställda inom försvaret minskas.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att den föreslagna organisa-

tionen enligt min mening ger goda möjligheter till rationaliseringsvinster. Dessa kan dock inte fullt ut komma till stånd omedelbart. Omorganisationen som sådan kommer sålunda att kräva särskilda arbetsinsatser under ett övergångsskede. Resurser kan därvid behöva tas i anspråk inom planerings-, organisations- och personalområdena för att komma till rätta med omställningsproblem av olika slag. Utredningens påpekanden om konsultutnyttjandet inom telcområdet och dess förslag om en viss omfördelning av arbetsuppgifter mellan verket och konsulter inom detta område torde också böra ses i detta sammanhang.

Materielanskaffningsutredningen har ingående behandlat *industrins* och *konsulters* medverkan i materielverkets arbete. Jag ansluter mig i princip till utredningens slutsatser och rekommendationer. Intill dess mera noggranna lönsamhetsbedömningar föreligger anser jag att följande riktlinjer bör vara vägledande för materielverkets utnyttjande av externa resurser. Industrin bör som regel utnyttjas för konstruktionsverksamhet, tillverkning och viss underhållsverksamhet. För övrig verksamhet bör industri och konsulter utnyttjas för uppgifter som inte kan anses vara av kontinuerlig karaktär och som kan avgränsas och definieras så att affärsmässiga avtal kan slutas. Jag avser i detta sammanhang såväl privata som statliga företag.

Jag övergår nu till frågan om *lokaliseringen* av försvarets materielverk. Chefen för finansdepartementet har i prop. 1971:29 (s. 134) anmält att jag kommer att förorda att vissa delar av försvarets materielverk lokaliseras utanför storstockholmsområdet och att förslaget kommer att innebära flyttning av ca 400 anställda till Karlstad och ca 200 anställda till andra orter.

I materielanskaffningsutredningens målsättning för en lösning av lokaliseringsfrågan ingick bl. a. att utflyttningen i första hand borde omfatta enheter med ringa kontaktbehov med andra organ i Stockholm samt att samverkande enheter borde följas åt. Utflyttningsobjekten borde vidare samlas till större enheter eller anslutas till andra enheter som redan är lokaliserade utanför storstockholmsområdet.

Jag är angelägen om att försvaret i största möjliga utsträckning skall medverka till att minska trycket på stockholmsområdet. Vid min bedömning av lokaliseringsfrågan för materielverkets del har jag beaktat de av utredningen framförda synpunkterna.

Jag föreslår att huvudavdelningen för drifttjänst samt mätjonssektionen i huvudavdelningen för armémateriel lokaliseras till karlstadsområdet. I samband med utlokaliseringen bör övervägas att föra över mätjonssektionen till tygförvaltningen inom Bergslagens militärområde. Jag räknar med att flyttningen kommer att innebära att ca 400 arbetstillfällen förs över till karlstadsområdet.

Som jag tidigare har anmält anser jag att provningsenheten i huvudavdelningen för flygmateriel med undantag av försöksplatserna bör vara lokaliserad till Linköping (Malmslätt). Utlokaliseringen kommer att beröra ca 100 anställda, varav huvuddelen tillhör den nybildade teleprovningcentralen.

I likhet med chefen för finansdepartementet räknar jag med att inflyttning på de nya lokaliseringsorterna skall kunna ske under budgetåren 1974/75 och 1975/76.

Den fortsatta översynen av statliga myndigheters lokalisering som genomförs av delegationen för lokalisering av statlig verksamhet kommer att beröra även materielverket. De förslag som kan bli följden av delegationens översyn kan på längre sikt komma att medföra att vissa organisationsförändringar blir nödvändiga i förhållande till vad jag har angett i det föregående.

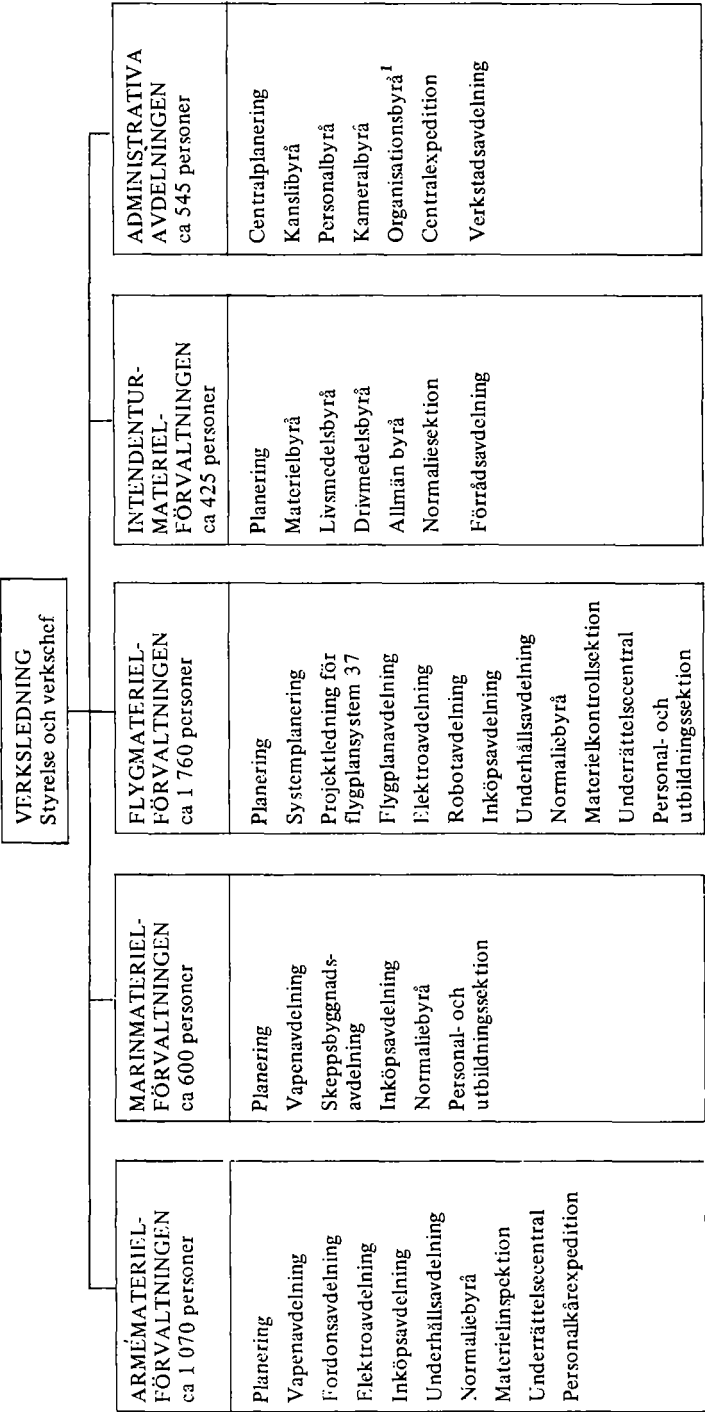
Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade riktlinjerna för organisation m. m. av försvarets materielverk.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen—Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

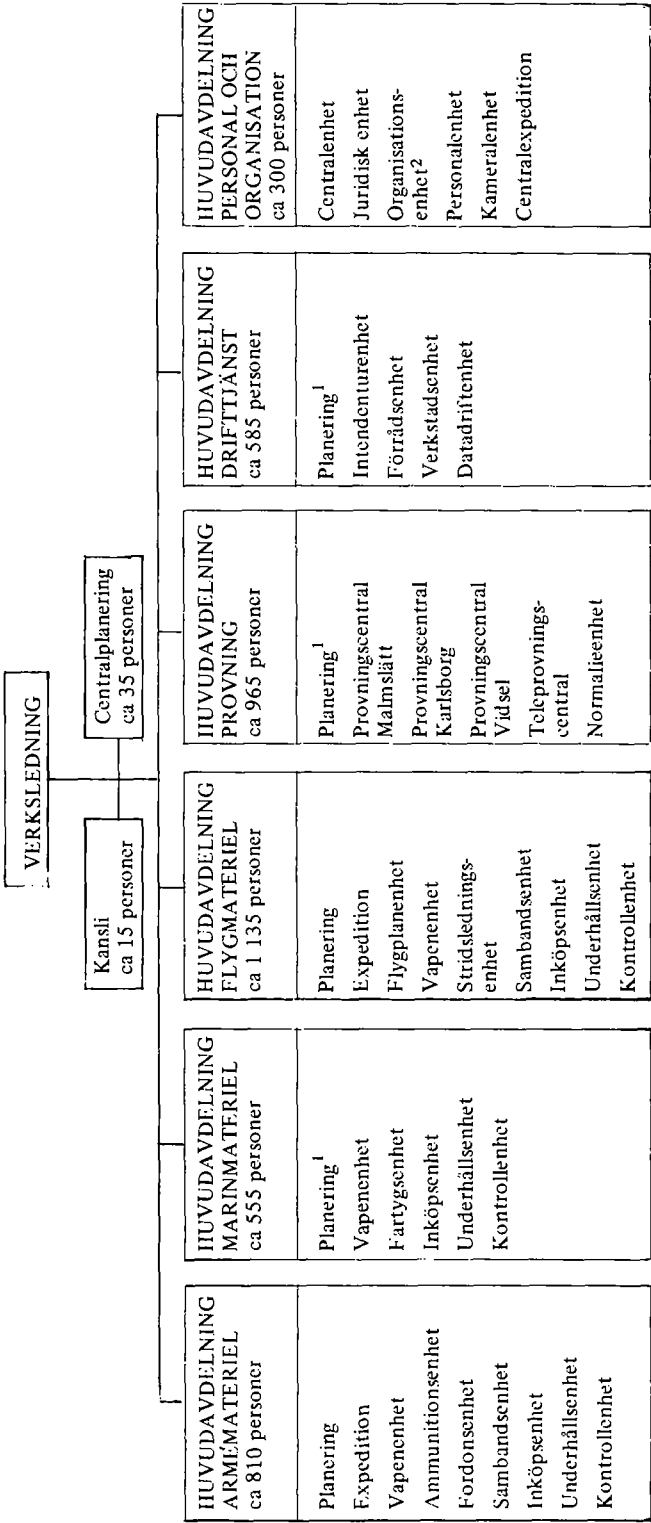
Försvarets materielverks nuvarande organisation

Totalt antal anställda
ca 4 400.

¹ Till organisationsbyrån är knutna statens transportkontor, materielverkets dataenheter och försvarets klassifikationscentral

Försvarets materielverk
(Materiellansaffningsutredningens förslag)

¹ Huvudavdelningens expedition ingår

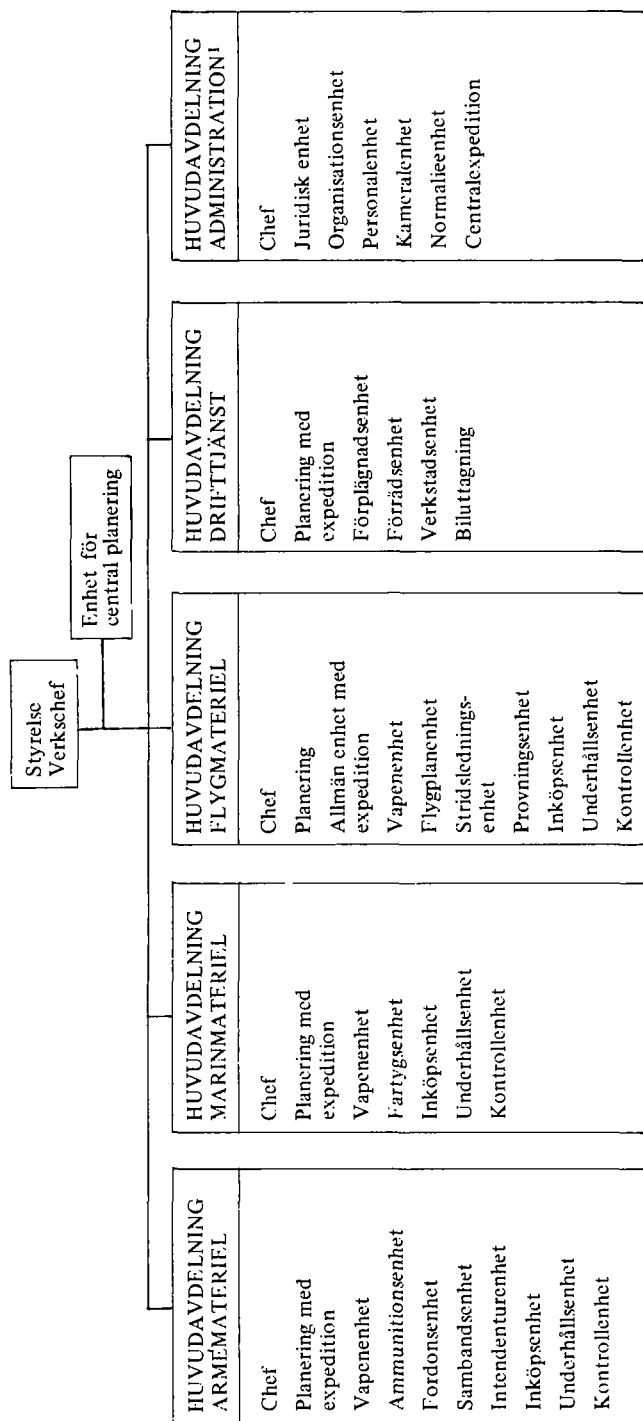
² Inklusive statens transportkontor, vars verksamhet emellertid föreslås förläggas utanför materiel-
verket

Personaluppgifterna är baserade på
antalet anställda jämte utlysta
tjänster den 1 april 1970 – totalt
ca 4 400 personer – vilka fördelats
på de olika enheterna i den
föreslagna organisationen

Bilaga 2

Försvarets materielverk

(Departementschefens organisationsförslag)

¹ Statens transportkontor är t. v. knutet till huvudavdelningen

INNEHÅLL

	Sid.
Inledning	2
Nuvarande organisation m. m.	4
Materielverkets uppgifter	4
Ledning	4
Huvudenheternas organisation och uppgifter	5
Försvarets teletekniska laboratorium	7
Lokalisering	7
Utredningens överväganden och förslag	8
Materielförvaltningens roll i försvarets verksamhet	8
Principlösning	9
Organisationsförslag	13
Omorganisationens genomförande	16
Personal och kostnader	16
Särskilda frågor	17
Organisationsutveckling på sikt	20
Remissyttrandena	21
Allmänna synpunkter	21
Organisationsalternativ	22
Föreslagen organisation	23
Arbetsformer och arbetstillfredsställelse	31
Organisationens genomförande	32
Personal och kostnader	33
Övriga frågor	35
Departementschefen	38

Bilagor

1. Försvarets materielverks nuvarande organisation
2. Materielanskaffningsutredningens organisationsförslag
3. Departementschefens organisationsförslag